



Pre-service Preschool Teachers' Views, Experiences and Approaches About Children's Drawings

Cansu YILDIZ^{a*}, Aysel ESEN ÇOBAN^a

^aHacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Ankara/Türkiye



Article Info

DOI: 10.14812/cufej.458538

Article history:

Received 13.09.2018

Revised 14.01.2019

Accepted 14.03.2019

Keywords:

Children's drawings,
Visual arts,
Pre-service preschool teachers,
Approaches,
Early childhood period.

Abstract

Drawing in childhood period is an activity in which children reflect themselves freely, expressing their emotions, thoughts and imaginations. The aim of the research is to examine the views, experiences in practice lessons and approaches of pre-service preschool teachers about the drawings of children. The research is a phenomenology study of qualitative research methods. The study group consists of 10 students who are fourth grade students in the preschool teaching program and have successfully completed the "Teaching Practice I" course and continuing on "Teaching Practice II". Semi-structured interviewing technique was applied by conducting face-to-face interviews with the participants. As a result of research, it was determined that pre-service preschool teachers did not have sufficient knowledge about approaches to children's drawings and all of the pre-service teachers think that the current undergraduate program is inadequate. It has been found that pre-service teachers often set drawing activities to get to know the child, to evaluate after the activity and to help children express themselves creatively. Moreover it has been concluded that pre-service preschool teachers mostly use the questioning approach to children's drawings.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocukların Yaptıkları Resimlere İlişkin Görüşleri, Deneyimleri ve Yaklaşımları

Makale Bilgisi

DOI: 10.14812/cufej.458538

Makale Geçmişi:

Geliş 13.09.2018

Düzeltilme 14.01.2019

Kabul 14.03.2019

Anahtar Kelimeler:

Çocuk resimleri,
Görsel sanatlar,
Okul öncesi öğretmen adayları,
Yaklaşımlar,
Erken çocukluk dönemi.

Öz

Çocukluk yıllarında resim yapmak, çocukların kendilerini özgürce yansıttıkları, duygu, düşünce ve hayal güçlerini ifade ettikleri bir aktivitedir. Araştırmanın amacı okul öncesi öğretmen adaylarının çocukların yaptığı resimlere ilişkin görüşleri, uygulama derslerindeki deneyimleri ve resimlere yaklaşımlarının incelenmesidir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden bir olgubilim çalışmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu okul öncesi öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencisi olan ve "Öğretmenlik Uygulaması I" dersini başarı ile tamamlamış, "Öğretmenlik Uygulaması II" dersine devam eden 10 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilerek yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk resimlerine yönelik yaklaşımlara ilişkin yeterli bilgilerinin olmadığı ve öğretmen adaylarının tümünün konuyla ilgili olarak mevcut lisans programını yetersiz buldukları tespit edilmiştir. Okul öncesi öğretmen adaylarının sıklıkla çocukların kendilerini yaratıcı olarak ifade etmelerini sağlamak, çocuğu tanımak ve etkinlik sonrası değerlendirme yapmak amacıyla resim yaptırdıkları bulunmuştur. Ayrıca, okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk resimlerine yönelik en çok sorgulayıcı yaklaşımı kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

* Author: yildzicansu90@gmail.com

Introduction

Drawing is an activity that children often take part in. With the development of motor skills at an early age, the first scribbles that we can call drawing emerge. These scribbles gradually turn into a way of reflecting the inner world of children and their perceptions and interpretations of the world. Children reflect their imagination on paper through colors and lines, and maximize their creativity and freedom (Fox and Schirmacher, 2014).

Drawing is an activity which the child creates freely and can achieve without the need for another person (Yolcu, 2009). According to Buyurgan and Buyurgan (2012), young children do not have any aesthetic concern in their drawings. What is important for them is drawing with pleasure. For children, drawing means improving their imagination and creativity, finding emotional relief, and freedom (Ayaydin, 2011). Drawing also supports the development of children's perceptual sensitivity and knowledge and skills related to concepts (Zupani, agran and Mulej, 2015). Children's drawings are of particular interest to adults in order to understand children's inner worlds and their perceptions of the world, to advance their educational development, to follow their linear development, to evaluate children, and to help them gain an artistic perspective.

In the preschool education and teacher training programs in Turkey, the contributions of drawing and other forms of expression to the child have been taken into consideration within the framework of arts education, and the necessary regulations were made. In the Ministry of Education (MoNE) 2013 Preschool Education Program, it was mentioned that arts activities improve children's communication skills by creating learning environments where they can express themselves. It was also stated that children can be introduced to different cultures through arts activities, which may help them respect differences. It was further mentioned that teachers should plan activities that involve processes such as drama, game, drawing, and story to express their creativity, reflecting their emotions, thoughts and dreams (MoNE, 2013). With the update of the Higher Education Council (HEC) on the teacher training undergraduate programs in 2018, the Early Childhood Arts Education course was added to fifth semester of the Early Childhood Education undergraduate programs. The content of the course includes the definition and importance of creativity and art education in early childhood period, children's drawings and their features according to the developmental stages, creativity in early childhood, and the theories and practices related to art education (HEC, 2018).

When the literature is examined, it is seen that children's drawings are examined in four different perspectives, which are developmental, projective, artistic, and symbolic perspectives. The developmental perspective considers drawing as a kind of game. Piaget explains drawing with symbolic games and mental images and considers the first scribbles as "pure play". According to Piaget, the child assimilates to achieve emotional and cognitive balance. Hence, games and drawing which are considered to be a game involve assimilation. Furthermore, Piaget considers drawing as an effort to represent the outside world, and therefore as the emergence of mental images (cited in Yavuzer, 2014). From a projective point of view, according to Freud, drawing is a way of transferring unconscious emotions and wishes and dangerous thoughts without any harm. As children express their emotions verbally in a more limited manner compared to adults, drawing is used to express incidences that affect children psychologically as a projective method employed in the fields of clinical psychology and psychiatry (cited in Clatworthy, Simon and Tiedeman, 1999). From an artistic point of view, Kellogg (1970) stated that children portray interesting basic forms. In order to support this view, he argued that simple figures such as circles and crosses can be seen in the drawings of children from different geographies and cultural backgrounds. Some researchers who have adopted this point of view see children's drawings as the first, original and simple origin of art, while some other researchers maintain that the drawings of children cannot be the basis for the art of adults, but that children's drawings can be considered as a unique art (cited in Buyurgan and Buyurgan, 2012). Finally, from a symbolic point of view, children symbolize their visual and emotional experiences by drawing (Selfe, 1983; Goodman, 1976). Drawing is the way of explaining thoughts and feelings as well as symbolizing objects (cited in Yavuzer, 2014).

Lowenfeld (1967) grouped children's linear development steps as the period of scribbling, pre-schematic period, schematic period, realism period, and naturalism period. The scribbling period begins around one and a half years of age and refers to the first random scribbles on paper. The first drawings start in the pre-schematic period around age four. In this period, the child begins to draw the people and the objects that he sees in his immediate environment. In the schematic period starting with age seven, human figures are shown from the side or front; the details in the figures are clearly seen; there is composition; and vivid colors are preferred. With the realism period starting around the age of nine, moving figures, perspective formation and realism become evident. The period of naturalism starts at the age of 12-14. In this period, social issues as well as abstract concepts are symbolized in children's drawings (cited in Artut, 2013).

It is important that the child, who is not yet affected by social stereotypes, has the opportunity to express himself/herself freely and to experience the emotions and the sense of success in the art activities in the early childhood period when creativity of the child is at the highest level and the first drawings appear (Conklin Thompson, 2005). These opportunities are offered to children first by parents, and then by preschool teachers who are the first adults they meet after their family. Approaches and attitudes of preschool teachers toward children's drawings are important. Lowenfeld (1947) stated that evaluating children's drawings according to adult standards, forcing children to draw, making drawing a competitive activity, and grading children's drawings would harm creativity (cited in Engel, 1995). For this reason, teachers should first be competent in their fields in order to give appropriate responses to children's products. They should build a bridge between children's drawings, their lives and imaginary worlds and should create appropriate environments where children can express their feelings and thoughts (Artut, 2013). Yavuzer (2014) stated that adults should encourage children to maintain their own expressions without forcing them to act according to their own norms. The favorable positive responses of teachers to children's drawings help children experience the sense of achievement and improve their positive self-perception (Fox and Schirrmacher, 2014). On the other hand, teacher attitudes that do not give importance to original thoughts, that are void of emotion, and that do not value children's products can hinder children's creativity and diminish children's interest in drawing (Artut, 2013). Teachers' verbal or non-verbal positive responses to children's drawings encourage creativity and reinforce the child's sense of accomplishment as well. However, positive responses should be carefully selected. Expressions like "well done, congratulations" or "wonderful" can hinder creativity by making the child completely dependent on external compliments. Rather than such expressions, it is important for adults to form sentences which signal that they reflect on child's drawing and value it (Yolcu, 2009).

According to Lowenfeld (1947), teachers should use children's drawings to learn about their development and growth rather than to make them confront with their strengths and weaknesses (cited in Engel, 1995). Teachers should not evaluate children's drawings without fully learning about children's developmental, individual and environmental differences (Lark-Horovitz, Lewis, and Luca, 1973). Teachers should not use children's drawings as projective tools and should not judge children by means of their drawings. What teachers need to do is to observe children's small muscle development while they are drawing, to contribute to their cognitive development by talking about the various concepts that they use in their drawings, and to support their social-emotional and language development by giving them the chance to present their drawings in various ways such as presentation, drama, and dance. Moreover, teachers may encourage children to use their imagination by supporting them with the correct approaches and may contribute to the development of their creativity. Isenberg and Jalongo (2006) listed the principles that teachers take into consideration while reacting to the art products of children: respecting children's products, focusing on children's feelings and thoughts, suggesting alternatives when children pause, guiding children, and recognizing children's efforts. According to Isenberg and Jalongo (2006), the most meaningful way to react to young children about their drawings is to talk about the colors, arrangement, texture, lines and shapes that constitute the artistic elements. Fox and Schirrmacher (2014) discussed the verbal interpretations of the teachers about children's drawings under six approaches. In the complimentary approach, the teacher says that the drawing is

“beautiful/nice”, but it is not a comment about the distinctive features of the drawing. In the judgmental approach, the teacher uses expressions such as “a very good work”. However, it was stated that the teacher may lose credibility with this approach. In the correcting response approach, the teacher makes an effort to make children's drawings closer to reality. In the valuing approach, the teacher says that he likes children's products, but in fact what is important is not the appreciation of the product but of the process. In the questioning approach, the teacher asks the child what he did in the drawing. Little children may not have the aim of resembling art to something and may give an answer just to give an answer. The probing approach is less disturbing compared to the questioning approach. Teachers try to find clues about children's drawing with questions. Dodge and Colker (1996) recommended teachers to verbally define the art elements, shapes, and objects in children's drawings, to talk with children about what they drew, to ask children questions about the process, to ask children open-ended questions, and to use expressions that appreciate and support children's efforts. The educational approach includes these strategies (cited in Fox and Schirrmacher, 2014). In this approach, the conversation aims to develop an artistic perspective and aesthetic awareness suitable for the developmental characteristics of the child, gives importance to the process rather than the product, and includes artistic elements (Bolattaş Gürbüz and Deniz, 2017). Children should be encouraged to talk about artistic elements with their teachers and peers while drawing (Wachowiak and Clements, 2006).

Some studies on children's drawings in the literature examine children's drawings from a developmental perspective (Artut, 2004; Dağlıoğlu, 2014). There are also review studies on children's drawings and art education (İşler, 2004; Ulutaş and Ersoy, 2004). Some studies examine children's drawings using the projective method (Beytut, Bolışık, Solak and Seyfioglu, 2009; Clatworthy et al., 1999; Doğru, Turcan, Arslan and Doğru, 2006; Looman, 2006) and considering children's perceptions of various subjects and concepts that are reflected in their drawings (Aykaç, 2012; Ersoy and Türkkan, 2009; Günindi, 2015; Sadık, Çakan and Artut, 2011; Yalçın and Erginer, 2014).

The studies on adults and drawings examine the opinions of in-service or pre-service teachers about children's drawings, their qualifications related to art education, opinions about the visual arts education course taken at undergraduate level, and art education implementations (Anning, 2002; Garvis and Pendergast, 2011; Özkan and Girgin, 2014; Rose, Jolley and Burkitt, 2006; Şahin, Kartal, and İmamoğlu, 2013). Anning (2002) investigated the effect of teachers' and parents' opinions about children's drawings on children's drawing activities. The study revealed that preschool teachers did not know the strategies that they can use to encourage young children to draw. They also did not know how to react to children's drawings. In a study conducted by Rose, Jolley and Burkitt (2006), teachers emphasized the importance of drawing in child's development process and stated that they were not judgmental about children's drawings and that they encouraged children to draw. In a study conducted by Garvis and Pendergast (2011) with Australian preschool teachers, it was found that more than half of the teachers were not efficient to encourage visual art activities. Özkan and Girgin (2014) evaluated the visual art practices of preschool teachers and found that most of the teachers did visual art activities every day. According to the teachers in the study, visual art education improves psychomotor skills and creativity of children, and the art education courses they take during undergraduate education are insufficient. In the study conducted by Şahin, Kartal and İmamoğlu (2013), 10% of the preschool preservice teachers stated that the methods used in the visual arts education were not suitable. Similarly, the study by Dilmaç, Koçyiğit, Tuğluk and Kaya (2008) which investigated the perceptions of preschool preservice teachers about the drawing course revealed that pre-service teachers want to use different methods and techniques in the course. In addition to these studies, there are scale studies that examine the attitudes and implementations shaping the drawing action of children at home or at school (Burkitt, Jolley and Rose, 2010) and that determine the approaches of the teachers towards children's drawings (Bolattaş, Gürbüz, and Deniz, 2017).

Drawing, which is considered to be a way of children's self-expression and reflection of the world of imagination, is sometimes the way the child perceives his environment, sometimes a way of communication, sometimes a way of calling for help, and sometimes a way of saying what cannot be

said. Preschool teachers who have an important place in the education of the child should be able to accurately understand these forms of representation, what the children are trying to express, and their calls or needs in line with the education they received, and they should support all developmental areas of the children with the right approaches. It is believed that pre-service teachers who will be the future teachers should evaluate the drawings that have an important place in the child's world and should give feedback to the drawings to support children's cognitive, social and emotional development. Also, they should understand what the drawings mean for children and should have the competence to make evaluations about the development areas of children.

When the studies in the literature are examined, it is seen that the studies conducted with pre-service teachers generally examined the efficiency of the related undergraduate courses. This study aims to examine pre-service preschool teachers' opinions about children's drawings, their experiences in practice courses, and their approaches towards children's drawings in the preschool period when children improve their cognitive, social, emotional and psychomotor development, reflect their inner worlds and reveal their creativity by drawing. It is believed that the data gathered and the results of the analysis will contribute to increasing the qualifications of pre-service teachers.

Method

This study which aims to examine preservice preschool teachers' views on and approaches towards children's drawings is a phenomenological study, which is one of the qualitative research methods. In a phenomenological study, reality is understood through concrete experiences. The aim of phenomenology is to reveal the meaning and common characteristics of a phenomenon or an incident through the close examination of individual experiences. The data obtained from several individuals who have experienced the phenomenon and who express their experiences in detail may be sufficient to explore the key elements. The typical sample size for case studies is between 1-10 people (Starks and Trinidad, 2007). In the phenomenology method, the aim is to find out how the participants interpret their experiences and to explain the phenomenon using structured or semi-structured interview techniques (Onat Kocabiyik, 2016). In this study, semi-structured interview technique was used.

Participants

The study sample consisted of 10 pre-service teachers who were senior students in the Department of Early Childhood Education at a public university and who successfully completed the Teaching Practice I course and were taking the Teaching Practice II course at the time of the study. All the pre-service teachers in the study group were women. Six of the pre-service teachers stated that they did not know about the approaches, while two of the teachers were partially informed and two were informed about the approaches. Six of the pre-service teachers did not receive any courses or training on approaches. Three pre-service teachers stated that they took an elective course called "Art Education in the Early Childhood Period". One pre-service teacher stated that she did some individual research and learned about the approaches.

Data Collection Tool

Semi-structured interview technique was used in the study. Before the interview, the participants were asked whether they had information about children's drawings and whether they received any training on the subject. Then, the participants were asked to answer seven open-ended questions in the interview form that are prepared by the researchers. The questions posed to the participants are as follows:

Why do you think children draw?

What are the contributions of drawing to children?

What are your aims in making children draw?

What kind of instructions do you give to children before they start drawing?

What do you pay attention to when children are drawing?

What kind of feedback do you give to the children once they finish drawing?

Do you think you should receive education about children’s drawings and approaches to drawings?

Data Collection Procedure

After the questions were prepared, they were sent to two field experts by the researchers and revisions were made based on expert opinions. A pilot interview was conducted with a pre-service teacher who was not one of the participants in order to ensure content validity. Following the pilot interview, final revisions were made in the questions, and the interviews were conducted with the participants. Participation in the interview process was voluntary. After briefly explaining the research topic, face-to-face interviews were conducted with the voluntary pre-service preschool teachers. Permission was obtained from the participants for voice recording. Each interview lasted about 20 minutes.

Data Analysis

The recorded interviews were transcribed by the researchers, and then codes, sub-themes and themes were identified. In order to ensure the confidentiality of the responses, the pre-service teachers in the study were coded as PST-1, PST-2 etc. In some questions, pre-service teachers gave more than one answer to a question. The obtained data was subjected to content analysis, and the data set was coded by both researchers. To ensure internal consistency, inter-rater reliability was calculated. It was found to be .92. According to Miles and Huberman (1994), inter-rater reliability must be at least .80.

Findings

This part of the study reveals the findings about the opinions, experiences, and approaches of pre-service teachers about children's drawings.

Table 1 shows the reasons why children draw according to preservice preschool teachers.

Table 1.
Reasons for Drawing According to Pre-service Preschool Teachers

Theme	Sub-theme	Code	f
Causality	Symbolic	Expressing their emotions, thoughts, and imaginary world	9
		Concretizing the events and objects they have created in their imagination and minds	4
		Drawing the toys, cartoon characters they like	2
		Total	15
	Developmental	Expressing their daily lives	2
		Being interested in writing and preparation for writing	2
		Having a good time while drawing	1
		Total	5
	Projective	Expressing the bad and sad events they cannot tell	2
		Expressing the repressed feelings	2
		Total	4
	Artistic	Enjoying to use colors	1
		Having special talent about drawing	1
		Need for creating new things	1
		Total	3

Table 1 shows the reasons why children draw according to preservice preschool teachers. When the codes that emerged after the analysis are examined, it is seen that the reasons cited by the participants

show similarity with the perspectives on children's drawings in the literature and these perspectives were used while creating the sub-themes.

When the responses of the pre-service teachers in the study are examined, it is seen that the pre-service teachers evaluate the reasons for drawing mostly from the symbolic point of view. Nine pre-service teachers stated that children draw to express their emotions, thoughts, and world of imagination, while four pre-service teachers said that children draw to concretize the events and objects they have created in their imagination and minds. Two preservice teachers stated that children draw to illustrate their favorite toys and cartoon characters.

According to the five responses under the developmental perspective sub-theme, preservice teachers think that there are also developmental reasons behind children's drawings. Two of the pre-service teachers stated that children draw to explain their daily life, while two pre-service teachers said that children draw as they are interested in writing and they prepare for writing. One pre-service teacher expressed that some children draw as they have a good time while drawing. While four pre-service teachers evaluated the reasons for drawing from a projective point of view, three pre-service teachers attributed the reasons for drawing to artistic reasons.

Pre-service teachers evaluated the reasons for children's drawing from multiple perspectives. PST-2, who evaluated children's reasons for drawing from a symbolic and developmental perspective, expressed her thoughts as follows:

“They reflect their inner worlds, what they want to be, their dreams. They are also trying to write while drawing, like preparing for reading and writing. They are trying to prove themselves in this sense”.

PST-6 explained the reasons for children's drawings from both an artistic and developmental perspective:

“They might like to use colors or creating new things. They also like to draw their favorite character like Spiderman”.

PST-9 who explained the reasons for drawing from a symbolic, developmental and projective point of view expressed the following ideas:

“Children can draw for many reasons. They may draw because they like to draw and they feel happy when drawing. They can draw to make the events or people in their imaginary world concrete. They want to reflect all kinds of emotions they have suppressed in a way, and children who can reflect this through drawing may choose to draw. Children can also use drawings to express themselves”.

Table 2 shows the opinions of pre-service preschool teachers about the contributions of drawing to children.

Table 2.*Contributions of Drawing to Children According to Pre-service Preschool Teachers*

Theme	Sub-theme	Code	f
Positive Effects	Cognitive Development	Contribution to the cognitive area	2
		Development of flexible thinking skills	1
		Development of visual perception skills	1
		Having conceptual information about colors	1
		Total	5
	Language Development	Contribution to receptive language development	1
		Contribution to language development	1
		Contribution to expressive language development	1
		Total	3
	Social-Emotional Development	Expressing emotions and ideas in a creative manner	6
		Development of imagination	4
		Developing skills of appreciation/being appreciated/criticism/being criticized	2
		Development of aesthetic values and artistic perspective	1
		Development of responsibility skills	1
		Socialization	1
	Total	15	
	Motor Development	Development of small muscle motor skills (object control, holding pencil, paper)	6
		Contribution to motor skills	4
		Total	10
	Self-caring Skills	Keeping the materials clean	1
	Total	1	
	Projective (Psycho-pedagogic) Recognition	Offering the chance for emotional relief	2
		Finding support by expressing negative experiences	2
Total		4	

Table 2 presents the opinions of pre-service preschool teachers about the contributions of drawing to children. The responses in Table 2 reveal that according to pre-service preschool teachers, drawing contributes most to the social and emotional development of the child ($f = 15$).

Ten pre-service teachers stated that drawing contributes to motor development, while five participants pointed to the contribution to cognitive development. Three preservice teachers mentioned the contribution to language development and one teacher pointed to the contribution to self-caring skills. Four participants emphasized the projective aspect of the children's drawings and said that children have the opportunity of emotional relief by means of drawing and they can reach the adults who will support them by listening to their negative experiences.

Pre-service teachers mostly stated that drawing contributes to children in many aspects. PST-4 expressed the contribution of drawing to cognitive, social emotional, motor and language development and self-care skills as follows:

“It develops children in all aspects: social emotional, motor, language development, cognitive domain and self-care skills. As self-care, for example, they learn to keep the materials they use

clean. It helps them to take responsibility. They also learn to examine their friends' drawings, to appreciate them and to be appreciated by their friends".

PST-7 stated that drawing supports the development of children's motor, social emotional and cognitive skills:

"First, the child develops his motor skills, which of course allows him to relax emotionally. Drawing develops his creativity and flexible thinking skills. It also develops skills such as small muscle skills, holding the pencil, object control".

PST-9 stated that drawing contributes to children in terms of projective, social emotional and motor skills:

"Drawing nourishes children spiritually. They can comfortably express their emotions on paper. The child has the opportunity to express himself in a way. He feels the presence of someone to support him in negative situations by having the opportunity to open his thoughts and world to others. In fact, drawing can be effective in the socialization of the child. For example, he explains his drawing to others or listens to his friend's comments. He experiences the feelings of being criticized and appreciated. It is also possible to support children's imagination and creativity. While drawing, paper and pen holding skills also develop".

Table 3 shows the aim of the preservice teachers in the study in making children draw.

Table 3.

Aims of Pre-Service Preschool Teachers in Making Children Draw

Theme	Sub-theme	Code	f
Goals	Contribution to Their Development	Helping children to express themselves creatively	4
		Expressing emotions	2
		Improving the cooperation skills with group work activities	1
		Developing the fine motor skills	1
		Developing the skill of holding pencils	1
		Supporting language development by making them explain drawings	1
		Developing responsibility skills	1
		Total	11
	Developmental Recognition and Evaluation	Learning about their emotions, ideas, perceptions, and dreams about a topic	5
		Getting to know the child	2
		Making evaluations after the activity	3
		Total	10
	Projective (Psycho-pedagogic) Recognition	Emotional relief with the expression of negative feelings	1
		Early prevention of any negative situation	1
		Total	2

Table 3 presents the aim of the preservice teachers in the study in making children draw. When the responses are examined, it is seen that the responses are mostly related to contribution to developmental areas and developmental recognition and evaluation purposes. Two of the preservice teachers stated that they do drawing activities for projective purposes.

PST-4 stated that the reason for having drawing activities is to support childrens' different development areas:

"I plan drawing activities to develop childrens' fine motor skills, creativity and imagination. They also draw in small groups sometimes. They collaborate with their friends and they learn to help each other and share. I support their language development by asking them to talk about their drawings. I see their original ideas in the drawings. I also give them responsibility through the drawing activity. They feel the sense of responsibility".

PST-9 stated that she plans drawing activities for developmental recognition and evaluation, for projective purposes and to support childrens' development.

"My primary aim is to have a chance to observe the imaginary world of children and also to get to know the children with the drawings they make. Supporting their creativity thanks to the breadth of their imagination can be another goal. In addition, by observing the drawings, any negative situation can be prevented on time".

Table 4 shows the pre-service preschool teachers' views on the instructions they give to children to draw.

Table 4.
Instructions Pre-Service Preschool Teachers Give for Drawing

Theme	Sub-theme	Code	f
Instruction Types	Semi-structured	I give the topic or the concept.	8
		I tell them the type of the dye they will use.	1
		Total	9
	Not Structured	I set them free.	1
		Total	1

Table 4 presents the pre-service preschool teachers' views on the instructions they give to children to draw. Eight pre-service teachers stated that they give the subject or the concept and then leave the rest to the imagination of the children. One participant stated that after saying the type of paint that they will use, she sets the children free. One participant said that she has no limitation on the subject and leaves the process completely to the children.

PST-1 stated that she gives a semi-structured instruction by giving the subject or concept related to the drawing:

"If I read a book, for example, I read a book called "Inside the Small Heart", I asked them what they have in their heart, and received their responses. We talked about this. Then, I asked them to draw their heart on paper and then draw what they have in it. When they finished their drawing, I asked them to talk about their drawings. Who are the people in their heart? Why did they draw these people? I also noted down their answers".

PST-3 explained that she gives unstructured instructions:

"I generally set them free. I do not limit them with a certain topic. I say "Use your imagination; you can do whatever you want". I do not restrict them in any way. They also do drawing activities during the free play time".

The opinions of the pre-service teachers included in the study related to the points they pay attention to while children are drawing are included in Table 5.

Table 5.*Points That Pre-Service Preschool Teachers Pay Attention to While Children Are Drawing*

Theme	Sub-theme	Code	f
Points Considered Importance	Knowing The Child	Asking questions about drawings to learn about interest areas, what they like, their perceptions about the world, their emotions, thoughts and dreams	8
		Investigating the reasons behind when they only scribble	2
		Investigating the reasons behind repetitive drawings and shapes	1
		Total	11
	Artistic Development	Asking them to paint the empty spaces and the back ground	2
		Aesthetic and artistic expression (colors and shapes used, the size etc.)	2
		Using all the colors freely instead of usual colors for objects and beings	2
		Total	6
	Developmental Follow-up	Paying attention that they are holding the pencil correctly	2
		Following perception, imitation and thinking skills	1
		Attention skills during drawing	1
		Total	4

Table 5 shows the points that pre-service preschool teachers pay attention to while children are drawing. 11 of the pre-service teachers stated that they examine the drawings to get to know the children; six participants stated that they pay attention to children's artistic development and four preservice teachers said that they follow children's development while they are drawing.

PST-1 stated that she follows the development of the children, gives importance to their artistic development, and tries to get to know the children:

"I pay attention whether children are holding the pen correctly when they are drawing because I worked with 5 year-olds. I observed how they hold the pen. Is it correct? Also, as children grow, we symbolize things like yellow sunshine or blue clouds, but I think we should let them use their imagination. I want them to draw as they wish. Also, sometimes I want them to paint all the empty spaces on paper so that what they draw is a full picture. Some children sometimes just scribble. I want to understand why they scribble".

PST-10 stated she observes the children while they are drawing in order to get to know the child and to contribute to their artistic development:

"In general, I examine children's drawings. For example, some children, perhaps in this sense, has insufficient imagination or they cannot think. They are trying to draw the way his friend draws the sun. Some draw so different things that you say "How can he think about this?". If they are drawing themselves, I pay attention to their expressions at that moment. Are they peevish or furious? Even this reflects on their drawing. Sometimes they take pleasure while drawing, and sometimes they just want to draw and be done. I pay attention to this. I tell them not to leave the paper empty. I say that the background must also have a color".

Table 6 shows the feedback given by the pre-service preschool teachers on children's drawings.

Table 6.*The Feedback Pre-Service Preschool Teachers Give to Children’s Drawings*

Theme	Sub-theme	Code	f
Approaches	Questioning Approach	Asking questions like “What did you want to express in this drawing?/ What did you draw?”	10
		Total	10
		Appreciation Approach	
	Appreciation Approach	Saying that the drawing is very beautiful	6
		Saying that the drawing is different and creative	3
		Total	9
	Corrective Approach	Saying that the drawing will be more beautiful when it is completed	1
		Asking the child to find what is missing in the drawing and to complete it	1
		Total	2
	Educational Approach	Asking questions specific to the shapes in the drawing	1
		Asking questions related to the color preference in the drawing and the shapes	1
		Total	2

Table 6 shows the feedback given by the pre-service preschool teachers on children’s drawings. All the pre-service teachers stated that they ask the children to explain their drawings after completing them (questioning approach). Nine pre-service teachers said that they tell children how beautiful and creative the drawing is (appreciation approach). Two preservice teachers reported that if there was a missing point in the drawings, they tell children to complete it (corrective approach), and two pre-service teachers stated that they ask children some questions about the artistic elements in their drawings (educational approach).

PST-5, who used the questioning approach, explained her experiences as follows:

“For example, I say, “What did you do? How different it is!”. And the child explains what he did. But now I ask these questions in a way that the other children cannot hear because the child gives an answer and his friend gives the same answer. For example, I say, “Your drawing is so different! Can you tell me about it?”. The child says she went shopping with her mother. When I ask another child what he drew, he says the same thing. Also, I ask questions like “Why is one eye smaller than the other?” etc.”

PST-3 stated that she uses the appreciation approach for children's drawings:

“I usually say I like it a lot. I say “You did a great job! What did you want to tell me in this drawing?”

PST-9 stated that she used the corrective approach along with the questioning and appreciation approach:

“After the child shares his drawing with me, I ask the child what he drew. After the child talks about his drawing, I say that his drawing is different and beautiful. I ask if he wants to share his picture with his friends. Also, if there are missing points in the drawing, for example, the fingers in a human body, I ask what is missing in the drawing as I want the child to find what is missing”.

PST-6 stated that she used the questioning, appreciative and educational approach and expressed her experiences as follows:

“First of all, I want them to tell me what they have drawn. Then, I tell them that their drawings are beautiful. And in our class, we have a problem. For example, a child draws a girl, and the other says things like “This is not a nice drawing”. In such cases, I say that everyone can draw as he wants. If there are different ideas in the drawing, we talk on these ideas. For example, a child drew a house using only triangles and circles. We talked about what other forms we can use to draw a house”.

Table 7 presents the pre-service teachers' views on their needs to receive education on children’s drawings and approaches.

Table 7.

Views of Pre-Service Preschool Teachers On Their Educational Needs Regarding Children’s Drawings and Approaches

Theme	Sub-theme	Code	f
Expectations	Adding A New Course	A new course should be added about the approaches.	4
		Total	4
	Improving The Existing Course	Information about the subject should be given within the scope Art education course should be a compulsory course.	4 2
		Total	6

Table 7 presents the pre-service teachers' views on their needs to receive education on children’s drawings and approaches. Four pre-service teachers stated that a new course should be added to the undergraduate programs, while six teachers said that the existing art education course should be improved.

PST-8 stated that a new course about the approaches to children's drawings should be added to the undergraduate programs:

“We need to be trained about this topic. The first year we start making observations, there can be a separate lesson about this, and in this way we can observe the teacher of the class we visit. I can help children more if I can understand how they drew a specific picture and what underlies it. For example, a boy in my classroom last year did not want to draw at all for some time, and I later found out that his family was a perfectionist family; when he drew a picture, he was criticized by his father, and this fear of making mistakes affects all other activities”.

PST-5 made the following suggestion for the improvement of the art course in the undergraduate program:

“I took an elective art course, and in the course we mainly examined some artists' works. We learned about what materials we can use with children. I mean these approaches can be given within the scope of art education course”.

Discussion and Conclusion

Children's art experiences in the first years of life are very important in terms of providing a rich learning environment for children. Drawing, which is one of the most common types of art in the early childhood period, improves children’s creativity and imagination, promotes psychological relaxation, improves children’s readiness by developing their small muscle skills, helps them express their feelings and thoughts, and contributes to different aspects of development. In addition to the contributions to the children, drawing also provides important opportunities to adults like getting to know children and

learning about their individual differences. In order to support the development of children, improving the competencies of in-service and pre-service teachers about children's drawings is of great importance.

In this study, pre-service preschool teachers stated that children most often draw for symbolic reasons, and then for developmental, projective and artistic reasons, respectively. The majority of the pre-service teachers stated that they have drawing activities so that children can express their emotions, thoughts and imaginary world (symbolic approach). Considering the age and developmental characteristics of preschool children, pre-service preschool teachers may have thought that children's language development continues in this period and thus they can express their feelings, thoughts and dreams more easily through drawing. In the literature, drawing is seen as an important tool that children use to express themselves. Artut (2010) maintained that visual art activities are an important artistic tool through which children can effectively express themselves cognitively, emotionally, and physically.

The responses of the pre-service preschool teachers about the contributions of drawing to the child revealed that they mostly mentioned contribution to social emotional development (expressing their feelings and thoughts creatively). Then, they mentioned contributions to motor, cognitive, language, and self-care skills, respectively. In their study, Özkan and Girgin (2014) also stated art education improves the psychomotor skills and creativity of children. Similarly, Hickman (2004) maintained that art activities improve visual perception, perspective, problem solving, creative, and critical thinking skills of children. Hickman (2004) also emphasized the contribution of art education to cognitive development, development of human emotions and thoughts, and social emotional development. Moreover, in our study, some of the pre-service teachers mentioned the projective aspect of the drawing by stating that children had the opportunity to relax emotionally and to receive support by expressing their negative experiences.

When the findings about the aims of pre-service preschool teachers in planning drawing activities are examined, it is seen that pre-service teachers mostly want to help children express themselves creatively, to get to know the children better, and to evaluate them after the activity. Two of the pre-service teachers stated that they do drawing activities for projective purposes. It is interesting that pre-service teachers pointed to the projective aspect of drawing while talking about both the contributions of drawing to the child and their aims in doing drawing activities. Drawing is psychologically relaxing for children and in this sense, there is a projective aspect of drawing (Hickman, 2004). However, pre-service and in-service teachers should not use children's drawings as projective tools and should not evaluate children's drawings based on the general findings of research studies or clinical studies on children's drawings, without fully understanding children's developmental, individual and environmental differences (Lark-Horowitz et al., 1973). In-service and pre-service teachers should receive a professional training on this issue in order to make a projective deduction. If they projectively evaluate children's drawings without any training, they may label children with incorrect comments, which harm children. Instead of evaluating children's drawings projectively, pre-service teachers should evaluate the drawings developmentally, and identify the developmental progress and the areas in which children need more support.

The results of our study revealed that almost all the preschool preservice teachers give semi-structured instructions to children before drawing. The preservice teachers stated that they did not intervene in the process after specifying the subject, the concept, or the type of paint that the children will use. However, pre-service teachers are expected to use both structured, semi-structured and unstructured instructions for developmental and educational purposes. Ulutaş and Ersoy (2004) maintained that sometimes activities on some certain subjects and concepts may be undertaken in the classroom considering children's experiences and their feelings and thoughts about the subject, but children should be allowed to work freely and creatively as much as possible.

Novaković (2015) stated that preschool teachers can observe children during the art activity and in this way they can explore their interests and needs and can benefit from the observations they make while planning new activities. In our study, pre-service preschool teachers stated that they paid attention to examining the drawings in order to get to know the children, to follow their artistic development, and to be informed about their developmental progress. Pre-service teachers stated that they plan drawing activities so that children can express their feelings, thoughts, and imaginary world. Thus, it can be said that pre-service teachers try to get to know children while they are drawing. However, none of the preservice teachers in our study stated that they used the information they obtained from their observations to create new learning situations or activities that may appeal to children's interests and needs. In fact, drawings may provide adults with clues about the child's interests, learning and development needs. Two of the pre-service teachers who stated that they pay attention to children's artistic development while they are drawing said that they want children to paint the empty spaces and the background. It is thought that such teacher attitudes during the preschool period may limit the creative expression of children. As far as the sub-theme of developmental follow-up is concerned, four of the preservice teachers stated that they pay attention to children's perception, imitation, thinking, attention and pen-holding skills when they are drawing. Preparing children for primary school is among the aims of preschool education. Pre-service teachers follow the levels of readiness required for primary school by means of drawing, which is considered as a positive situation.

It was found that preservice teachers in our study mostly used the questioning approach to children's drawings. When the preservice teachers were asked what kind of feedback they give to the children's drawings, they stated that they mostly ask children what they wanted to do in the drawing. The attitudes of educators toward the creative expressions of children are highly important. Educators need to avoid unnecessary criticism, questioning and guidance (Artut, 2010). Asking children to explain their drawings after each activity can be meaningless and boring for them. Especially young children may not always have a purpose while drawing. Young children can express emotions and thoughts that are different from their real feelings and thoughts just to answer the questions posed by adults. Similarly, Smith (1982) stated that the questioning approach is not a source of motivation for children to express themselves and may even be directive and irritating, and therefore should not be preferred (cited in Bolattaş Gürbüz and Deniz, 2017).

Following the questioning approach, the second most common approach preservice teachers use while responding to children's drawings is the appreciation approach. This approach also has certain drawbacks. If it is frequent, appreciation may lose its meaning for the child or may lead the child to draw to make the appreciative adult happy, which causes the child to move away from reality and creativity (Fox and Schirmacher, 2014). Our study revealed that two preservice teachers use corrective approach. Considering the developmental characteristics of preschool children, the most negative approach in terms of child development is considered to be the corrective approach. The corrections and interventions of adults in children's drawings during this period may damage their creativity, harm their self-confidence, and make children think that drawing or art has strict rules. Artut (2010) also stated that providing corrective feedback to children's drawings could interfere with the child's inner world. The most appropriate approach to children's drawings is the educational approach (Fox and Schirmacher, 2014). In this approach, the dialogues during the activity have a positive effect on the development of children's visual perception, cognitive skills and artistic perspectives (Wachowiak and Clements, 2006). Only two of the preservice teachers in our study stated that they use the educational approach. Thus, it has been concluded that preschool preservice teachers do not exhibit the desired approaches and attitudes towards the drawings of children which have an important place in the development of the child and they do not have enough knowledge about the approaches to children's drawings. Similar to the results of our study, Anning (2002) also stated that preschool teachers did not know about the strategies they can use to encourage young children's drawings and did not know how to react to drawings. It is thought that the reason why preservice teachers do not have enough knowledge about approaches to children's drawings is that art education course in the undergraduate

program is not a compulsory course and these approaches have not been included in the existing course content.

More than half of the preservice teachers stated that they did not take any courses or training on art education in early childhood. The art education course which the pre-service teachers in the undergraduate program take is an elective course. As the related undergraduate course is elective, some preservice teachers do not take the course, which causes them to start their profession with important differences in the knowledge and skills they have and to have difficulties in attaining the desired teacher quality fully. Similar to the results of our study, another study conducted with pre-service preschool teachers revealed that preservice teachers who have taken elective courses on art and aesthetics in the undergraduate program make richer definitions about visual arts education and aesthetics compared to those who did not take these courses (Bilir-Seyhan and Ocak-Karabay, 2018). Four pre-service teachers stated that a new course should be added to the undergraduate programs, while six pre-service teachers suggested that the existing art education course should be improved. Thus, it can be said that none of the preservice teachers in our study found the current undergraduate program sufficient. Other studies have also revealed that preschool preservice teachers find the methods and techniques used in art education courses unsuitable (Dilmaç, Koçyiğit, Tuğluk and Kaya, 2008; Şahin, Kartal and İmamoğlu, 2013). The studies conducted with teachers indicated that they find themselves inadequate to support and guide children although they know the importance of art activities (Anning, 2002; Garvis, 2012; Garvis and Pendergast, 2011; Özkan and Girgin, 2014; Terreni, 2010). Thus, it is a positive development that the Higher Education Council updated the teacher training programs in 2018 and starting from 2018-2019 academic year, it added the Early Childhood Art Education course to the fifth semester of the Early Childhood Education Undergraduate Program. The course is in the program as a major course, but the content of the course, its quality, and the proficiency of the instructor are also important.

For some people drawings in early childhood is a game, while for some it is a form of communication and for some it is a tool through which children symbolize their perceptions of the world. The point where all perspectives meet is that drawing is an important activity which helps children reflect their creativity and imagination freely, which is produced by them, and which has various contributions to their development. The literature and research results show that neither in-service nor preservice teachers have sufficient knowledge, skills and professional competence about children's drawings that have such an important place in the early childhood period. It is necessary that teachers should evaluate children's drawings for educational and developmental purposes rather than projectively; they should give more open-ended instructions to children rather than subject or concept-based instructions; and they should approach children's drawings within the framework of educational approach.

In line with these findings, it is believed that the content of art education course in the early childhood education undergraduate programs should be improved and the course should be made compulsory. In this sense, as stated earlier, it is a positive development that the Higher Education Council updated the teacher training programs in 2018 and starting from 2018-2019 academic year, it added the Early Childhood Art Education course to the fifth semester of the Early Childhood Education Undergraduate Program. However, the content of the course and the efficacy of the instructors who will offer the course are also important. It is believed that the course should be taught by establishing a balance between theory and practice so that pre-service teachers can gain experience before starting profession. In-service preschool teachers should be offered training and workshops by experts in the field of early childhood education and arts. The study was conducted with a limited number of participants due to the chosen research method. Future studies may be conducted with a larger sample, and teachers, parents and art educators may also be included in the sample. More comprehensive studies involving both qualitative and quantitative research methods such as interviews and observations may be conducted.

Türkçe Sürümü

Giriş

Resim yapmak, çocukların sıklıkla yaptığı bir aktivitedir. Çocukların erken yaşlarda, motor becerilerinin gelişmesiyle, resim olarak adlandırabileceğimiz ilk karalamaları ortaya çıkar. Bu karalamalar zamanla çocukların iç dünyasını, dünyaya ilişkin algı ve yorumlarını yansıtmaya biçimi haline gelir. Çocuklar renkler ve çizgiler yoluyla hayal dünyalarını kâğıt üzerine yansıtarak, yaratıcılıklarını ve özgürlüklerini en üst düzeye taşırlar (Fox ve Schirmacher, 2014).

Resim, çocuğun özgürce, tek başına meydana getirdiği ve başkasına ihtiyaç duymadan kendisinin başarabildiği bir faaliyettir (Yolcu, 2009). Buyurgan ve Buyurgan'a göre (2012) küçük yaştaki çocuklar resimlerinde estetik kaygısı taşımazlar, onlar için önemli olan keyifle resimlerini yapmaktır. Çocuklar için resim yapmak, hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını geliştirmek, duygusal açıdan rahatlama sağlamak ve özgürlük anlamına gelmektedir (Ayaydın, 2011). Resim yapmak aynı zamanda çocukların algısal duyarlılığının ve kavramlara ilişkin bilgi ve becerilerinin gelişimini destekler (Zupančič, Čagran ve Mulej, 2015). Çocukların yaptığı resimler, çocukların iç dünyalarını ve dünyaya ilişkin algılarını anlamak, eğitsel gelişimlerinin ilerlemesini sağlamak, çizgisel gelişimlerini takip etmek, çocukları değerlendirmek ve çocuklara sanatsal bir bakışı açısı kazandırmak amacıyla yetişkinlerin ilgi alanlarından birisi olmuştur.

Ülkemiz okul öncesi eğitimi ve öğretmen yetiştirme programlarında da sanat eğitimi çerçevesi altında resim ve diğer ifade biçimlerinin çocuğa olan katkıları önemsenmiş ve ilgili düzenlemeler yapılmıştır. MEB 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında sanat etkinliklerinin çocuklara, kendilerini ifade edebilecekleri öğrenme ortamları yaratarak, çocukların iletişim becerilerini geliştirdiğine değinilmiştir. Ayrıca çocukların sanat etkinlikleri yoluyla değişik kültürler ile tanıştırılarak farklılıklara saygı duymalarına yardımcı olunabileceği ifade edilmiştir. Öğretmenlerin çocukların duygu, düşünce ve hayallerini yansıtarak, yaratıcılığını ifade edebilmesi için drama, oyun, resim ve öykü gibi süreçlerin yer aldığı etkinlikler planlamaları gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2013). Yüksek Öğretim Kurumu tarafından öğretmen yetiştirme lisans programlarında 2018 yılında yapılan güncelleme ile Okul Öncesi Öğretmenliği lisans programlarının beşinci yarıyılında Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi, alan eğitimi dersi olarak yer almıştır. Dersin içeriğinde erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve sanat eğitiminin tanımı ve önemi, gelişim evrelerine göre çocuk resmi ve özellikleri, erken çocukluk döneminde yaratıcılık ve sanat eğitimi ile ilgili kuram ve uygulamalar gibi başlıklara yer verilmiştir (YÖK, 2018).

Alan yazın incelendiğinde çocuk resimlerinin dört farklı bakış açısı ile ele alındığı görülmektedir. Bunlar gelişimsel, projektif, sanatsal ve sembolik bakış açılarıdır. Gelişimsel bakış açısı, resim yapmayı bir çeşit oyun olarak kabul eder. Piaget resmi, sembolik oyun ve zihinsel imgelerle açıklar ve ilk karalamaları 'saf oyun' olarak görür. Piaget'ye göre çocuk duygusal ve bilişsel dengeyi sağlamak için özümleme yapar. Oyun ve dolayısıyla oyun olarak görülen resim yapmak da özümleme içerir. Bunun yanında Piaget, resim yapmayı dış dünyayı temsil etme çabası olarak da kabul etmiş ve bu nedenle çizimleri zihinsel imgelerin ortaya çıkışı olarak da değerlendirmiştir (akt. Yavuzer, 2014). Projektif bakış açısında ise Freud'a göre resim, bilinçaltında yatan duygu ve isteklerin, tehlikeli düşüncelerin zararsızca dışarı çıktığı bir aktarım yoludur. Çocuklar, yetişkinlere göre duygusal durumlarını sözel olarak daha sınırlı bir biçimde ifade ettiği için çocukları psikolojik olarak etkileyen olayların aktarılmasında, klinik psikoloji ve psikiyatri alanlarında projektif bir yöntem olan resim kullanılmaktadır (akt. Clatworthy, Simon ve Tiedeman 1999). Sanatsal bakış açısında, Kellogg (1970) çocukların, ilgi çekici temel biçimleri resmettiklerini belirtmiştir. Bu görüşünü desteklemek için daireler, çaprazlar gibi basit şekillerin farklı coğrafyalardan ve farklı kültürel geçmişten gelen çocukların resimlerinde yer aldığını öne sürmüştür. Bu bakış açısını benimsemiş bir grup, çocuk resimlerini, sanatın ilk, özgün ve yalın kökeni olarak görürken; diğer grup çocukların resimlerinin yetişkinlerin sanatına bir temel oluşturamayacağını ancak çocuk resimlerinin kendine özgü bir sanat olarak kabul edilebileceğini belirtir (akt. Buyurgan ve Buyurgan, 2012). Son olarak sembolik

bakış açısında ise, Selfe (1983) ve Goodman'a göre (1976), çocuklar resim yaparak görsel ve duygusal yaşantılarını sembolize ederler. Resimler, nesnelere simgelenmesinin dışında aynı zamanda düşüncelerin ve duyguların açıklanış şeklidir (akt. Yavuzer, 2014).

Lowenfeld (1967), çocukların çizgisel gelişim basamaklarını karalama dönemi, şema öncesi dönem, şematik dönem, gerçekçilik dönemi ve doğalcılık dönemi olarak gruplandırmıştır. Karalama dönemi, bir buçuk yaş civarında başlar ve kâğıt üzerinde yapılan rastgele ilk karalamaları ifade eder. İlk insan çizimleri şema öncesi dönemde dört yaş civarı ile başlar. Çocuk bu dönemde, insanları ve yakın çevresinde gördüğü nesnelere resmetmeye başlar. Yedi yaş ile başlayan şematik dönemde, insan figürleri profil veya cepheden gösterilir, figürlerde ayrıntılar belirgindir, kompozisyon mevcuttur ve canlı renkler tercih edilir. Dokuz yaş civarı başlayan gerçekçilik dönemi ile hareketli figürler, perspektif oluşumu ve gerçekçilik belirginleşmiştir. Doğalcılık dönemi on iki, on dört yaş civarı başlamaktadır. Bu dönemde çocuk resimlerinde sosyal sorunların yanı sıra soyut kavramlar da sembolize edilir (akt. Artut, 2013).

Henüz toplumsal kalıp yargılardan etkilenmeyen çocuğun, yaratıcılığının en üst düzeyde olduğu ve ilk resimlerinin ortaya çıktığı erken çocukluk döneminde, çocukların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri, sanat aktivitelerinde olumlu duyguları ve başarı hissini deneyimleyebilecekleri fırsatlara sahip olmaları önemlidir (Conklin Thompson, 2005). Çocuklara söz konusu fırsatları önce ebeveynler, ardından aileden sonra karşılaştıkları ilk yetişkinler olan okul öncesi öğretmenleri sunar. Çocuk resimlerine ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin yaklaşım ve tutumları önemlidir. Lowenfeld (1947), çocuk resimlerinin yetişkin standartlarına göre değerlendirilmesinin, çocukların resim yapmaya zorlanmalarının ve bunun rekabet haline getirilmesinin, çocukların resimlerinin derecelendirilmesinin yaratıcılığa zarar vereceğini belirtmiştir (akt. Engel, 1995). Bu nedenle öğretmenler, çocukların ürünlerine uygun tepkiler verebilmek için öncelikle alanlarında yetkin olmalıdırlar. Çocukların resimleri ile yaşantıları ve hayal dünyaları arasında köprü kurmalı ve çocukların duygu ve düşüncelerini ifade edecekleri uygun ortamlar yaratmalıdırlar (Artut, 2013). Yavuzer (2014), yetişkinlerin çocukları kendi normlarına göre hareket etmeye zorlamadan, onları kendilerine özgü ifadelerini sürdürmeleri konusunda cesaretlendirmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerin çocukların resimlerine göstereceği uygun olumlu tepkiler, çocukların başarı duygusunu yaşamalarına olanak sağlayarak olumlu benlik algısı geliştirmelerine katkıda bulunurken (Fox ve Schirrmacher, 2014); aşırı eleştiren, özgün düşüncelere önem vermeyen, heyecansız ve çocukların ürünlerine değer vermeyen öğretmen tutumları, çocukların yaratıcılıklarını engelleyebilmekte ve çocukların resim yapmaya olan ilgilerini söndürebilmektedir (Artut, 2013). Öğretmenlerin çocukların resimlerine gösterdikleri sözel ya da sözel olmayan olumlu tepkiler yaratıcılığı teşvik eder ve aynı zamanda çocuğun başarı duygusunu pekiştirir. Ancak verilen olumlu tepkiler dikkatle seçilmelidir. "afetin, tebrik ederim" ya da "harika olmuş" gibi genel cümleler, çocuğun tümüyle dışarıdan gelen övgülere bağımlı olmasına neden olarak yaratıcılığını engelleyebilir. Söz konusu tepkiler yerine yetişkinin çocuğun resmi üzerinde düşündüğünü ve resme değer verdiğini yansıtacak cümleler kurması önemlidir (Yolcu, 2009).

Lowenfeld'e göre (1947) öğretmenler, çocuk resimlerini çocukları güçlü ve zayıf yönleri ile yüzleştirmek için değil; çocukların gelişim ve büyümeleri hakkında bilgi edinmek için kullanılmalıdır (akt. Engel, 1995). Öğretmenler, çocukların gelişimleri, bireysel ve çevresel farklılıkları hakkında tam olarak bilgi sahibi olmadan çocuk resimlerini değerlendirmemelidir (Lark-Horovitz, Lewis ve Luca, 1973). Öğretmenler, çocuk resimlerini projektif araçlar olarak kullanmamalı ve resimler aracılığı ile çocuklar hakkında yargıda bulunmamalıdır. Öğretmenlerin yapması gereken, çocuklar resim yaparken onların küçük kas gelişimlerini gözlemlemek, çocukların resimlerinde yer verdikleri çeşitli kavramlar üzerinde konuşarak bilişsel gelişimlerine katkıda bulunmak, resimlerini sunum, drama ve dans gibi çeşitli yollarla ifade etmelerini sağlayarak sosyal-duygusal ve dil gelişimlerini desteklemektir. Ayrıca öğretmenler, çocukların yaptıkları resimleri doğru yaklaşımlarla destekleyerek hayal güçlerini kullanmalarını teşvik edebilir ve yaratıcılıklarının gelişimine katkıda bulunabilirler. Isenberg ve Jalongo (2006), öğretmenlere, çocukların sanat ürünlerine tepki verirken göz önünde bulundurulacakları ilkeleri; çocukların ürünlerine saygı ile yaklaşmak, çocukların duygu ve düşünceleri üzerinde durmak, çocuklar durakladığında alternatifler önermek, çocuklara rehberlik etmek ve çocukların çabalarının farkına varmak olarak ifade

etmiştir. Onlara göre, küçük çocuklarla resimler hakkında tepki vermenin en anlamlı yolu, sanatsal unsurları oluşturan renk, düzenleme, doku, çizgi ve şekil üzerinde konuşmaktır. Fox ve Schirmacher (2014), öğretmenlerin çocuk resimlerine ilişkin sözel yorumlarını altı yaklaşımda ele almıştır. Takdir etme yaklaşımında, öğretmen resmin "güzel, hoş" olduğunu söyler, ancak bu resmin kendine özgü özelliklerine ilişkin bir yorum değildir. Yargılayıcı yaklaşımda öğretmen, "çok iyi bir çalışma" gibi ifadeler kullanır. Ancak bu yaklaşımla öğretmenin güvenilirliğini kaybedebileceği ifade edilmiştir. Düzeltici yaklaşımda, öğretmen çocukların resimlerinin gerçeğe daha yakın olması için uğraşır. Değer veren yaklaşımda, öğretmen çocukların ürünlerini beğendiğini söyler ancak aslında önemli olan ürünün değil sürecin takdir görmesidir. Soru sorma ya da sorgulayıcı yaklaşımda, öğretmen çocuğa resimde neler yaptığını sorar. Küçük çocukların sanatı bir şeye benzetme amacı olmayabilir ve sadece cevap vermiş olmak için cevap verebilir. Dolaylı bilgi alma yaklaşımı, soru sorma yaklaşımına göre daha az rahatsız edicidir. Öğretmenler sorular yoluyla çocukların yaptığı resme ilişkin ipuçları yakalamaya çalışırlar. Dodge ve Colker (1996), çocuklarla ürünlerine ilişkin konuşmak için öğretmenlere, çocukların resimlerinde yer alan sanat unsurlarını, şekilleri, nesnelere sözel olarak tanımlamalarını, çocuklar ile yaptıkları hakkında konuşmalarını, çocuklara süreç ile ilgili sorular yönelmelerini, çocuklara açık uçlu sorular sormalarını, çocuklarını çabalarını takdir edecek ve onları destekleyecek ifadeler kullanmalarını önermişlerdir. Eğitici yaklaşım bu stratejileri içermektedir (akt. Fox ve Schirmacher, 2014). Bu yaklaşımda, çocuğun gelişim özelliklerine uygun sanatsal bakış açısı ve estetik farkındalık geliştirmesini amaçlayan, ürüne değil sürece önem veren ve sanatsal unsurları içeren konuşmalar yer alır (Bolattaş Gürbüz ve Deniz, 2017). Bu nedenle resim yapma esnasında çocuklar öğretmenleri ve akranları ile sanatsal unsurlar hakkında konuşmaya teşvik edilmelidir (Wachowiak ve Clements, 2006).

Alan yazında çocuk resimleri ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, çocukların çizimlerinin gelişimsel olarak incelendiği araştırmalar (Artut, 2004; Dağlıoğlu, 2014), çocuk resimlerine ve sanat eğitime ilişkin derleme çalışmaları (İşler, 2004; Ulutaş ve Ersoy, 2004), çocukların resimlerini projektif bir yöntem olarak ele alan araştırmalar (Beytut, Bolışık, Solak ve Seyfioğlu, 2009; Clatworthy et al. 1999; Doğru, Turcan, Arslan ve Doğru, 2006; Looman, 2006) ve çocuk resimlerine yansıyan çeşitli konu ve kavramlara ilişkin çocuk algılarını araştıran çalışmaların (Aykaç, 2012; Ersoy ve Türkkan, 2009; Günindi, 2015; Sadık, Çakan ve Artut, 2011; Yalçın ve Erginer, 2014) yer aldığı görülmektedir.

Yetişkinler ve resimler üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde ise öğretmenler ya da öğretmen adaylarının çocuk resimlerine ilişkin düşüncelerinin, sanat eğitime ilişkin yeterliliklerinin, lisans düzeyinde alınan görsel sanatlar eğitimi dersine ilişkin düşüncelerinin ve sanat eğitimi uygulamalarının incelendiği çalışmaların yer aldığı görülmüştür (Anning, 2002; Garvis ve Pendergast, 2011; Özkan ve Girgin, 2014; Rose, Jolley ve Burkitt, 2006; Şahin, Kartal ve İmamoğlu, 2013). Anning (2002) tarafından öğretmen ve ebeveynlerin çocuk resimlerine olan düşüncelerinin, çocukların resim yapma eylemlerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin küçük çocukların resimlerini teşvik etmek için kullanabilecekleri stratejileri veya resimlere karşı nasıl tepki vereceklerini bilmedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Rose, Jolley ve Burkitt (2006) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenler resim yapmanın çocuğun gelişim sürecindeki önemini vurgulayarak, çocuk resimlerine karşı yargılayıcı davranmadıklarını ve çocukları resim yapmak için teşvik ettiklerini belirtmişlerdir. Garvis ve Pendergast (2011) tarafından Avustralyalı okul öncesi öğretmenleri ile yapılan çalışmada öğretmenlerin yarısından fazlasının görsel sanat etkinliklerini uygulamak için yeterli olmadıkları bulunmuştur. Özkan ve Girgin (2014) okul öncesi öğretmenlerinin görsel sanat uygulamalarını değerlendirdikleri araştırma sonucunda, öğretmenlerin büyük bir kısmının görsel sanat etkinliklerine her gün yer verdikleri bulunmuştur. Ayrıca öğretmenlerin, görsel sanat eğitiminin çocukta psikomotor becerileri ve yaratıcılığı geliştirdiğini, lisans eğitimi boyunca aldıkları sanat eğitimi derslerinin yetersiz olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir. Şahin, Kartal ve İmamoğlu (2013) tarafından yapılan çalışmada çalışmaya katılan okul öncesi öğretmen adaylarının %10'u, görsel sanatlar eğitimi dersinde kullanılan yöntemlerin uygun olmadığını ifade etmiştir. Benzer olarak Dilmaç, Koçyiğit, Tuğluk ve Kaya (2008) tarafından yapılan okul öncesi öğretmen adaylarının resim öğretimi dersine ilişkin algılarının incelendiği çalışmada da öğretmen adayları, dersin farklı yöntem ve teknikler ile işlenmesini istediklerini belirtmiştir. Bu araştırmaların yanında evde ve okulda çocukların resim yapma eylemini şekillendiren tutum ve uygulamaları (Burkitt, Jolley ve Rose,

2010) inceleyen ve Bolattaş Gürbüz ve Deniz (2017) tarafından öğretmenlerin çocuk resimlerine yönelik yaklaşımlarını belirlemek üzere geliştirilen ölçek çalışmaları da yer almaktadır.

Çocukların kendini ifade etme ve hayal dünyasının bir yansıması olarak ele alınan resim yapma, bazen çocuğun çevresini algılama biçimi, bazen iletişim kurma, bazen bir yardım çağrısı, bazen ise sadece konuşamadıklarını, söyleyemediklerini söyleme yoludur. Çocuğun eğitiminde önemli bir yere sahip olan okul öncesi öğretmenlerinin, aldıkları eğitim doğrultusunda çocukların bu temsil biçimlerini, anlatmak istediklerini, çağrılarını ya da ihtiyaçlarını doğru bir şekilde anlamaları ve doğru yaklaşımlarla çocukların tüm gelişim alanlarını desteklemeleri gerekmektedir. Geleceğin öğretmenleri olacak öğretmen adaylarının, çocuğun dünyasında önemli bir yere sahip olan resimleri değerlendirme biçimleri, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek için resimlere verdikleri geri bildirimler, resimlerin çocuklar için ne anlama geldiğini anlamaları ve çocukların gelişim alanları hakkında değerlendirmeler yapabilecek yetkinliğe sahip olmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, okul öncesi öğretmen adayları ile genel olarak konuyla ilgili lisans derslerinin yeterliliğini inceleyen çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmada, çocukların resim yaparak bilişsel, sosyal duygusal ve psikomotor gelişimlerini sağladıkları, iç dünyalarını yansıttıkları ve yaratıcılıklarını ortaya koydukları kritik bir dönem olan okul öncesi dönemde, okul öncesi öğretmen adaylarının çocukların resimlerine ilişkin görüşleri, uygulama derslerindeki deneyimleri ve çocuk resimlerine yönelik yaklaşımlarının incelenmesi hedeflenmektedir. Elde edilen bilgiler ışığında yapılacak durum tespitinin, öğretmen adaylarının niteliklerinin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk resimlerine ilişkin görüşleri ve resimlere yönelik yaklaşımlarını incelemeyi amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden bir olgubilim çalışmasıdır. Olgubilimde gerçeklik, somutlaşmış deneyimler yoluyla anlaşılır. Olgubilimin amacı, bireysel deneyimlerin yakından incelenmesi sayesinde bir olgu ya da olayın anlamını ve ortak özelliklerini ortaya koymaktır. Araştırılan olguyu deneyimlemiş olan ve deneyimlerini detaylı bir şekilde anlatan birkaç kişiden elde edilen veriler temel öğeleri açığa çıkarmak için yeterli olabilir. Olgubilim çalışmaları için tipik örneklem büyüklüğü 1 ile 10 kişidir (Starks ve Trinidad, 2007). Olgubilim yönteminde amaç katılımcıların deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmaktır ve bu amaçla yapılandırılmamış ya da yarı yapılandırılmış görüşme teknikleri kullanılarak araştırılan olgu açıklanmaya çalışılır (Onat Kocabıyık, 2016). Bu noktadan hareketle, çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın çalışma grubunu bir devlet üniversitesinde öğrenim görmekte olan, Okul Öncesi Öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencisi olan ve “Öğretmenlik Uygulaması I” dersini başarı ile tamamlamış, “Öğretmenlik Uygulaması II” dersine devam eden 10 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının tamamı kadındır. Öğretmen adaylarının 6’sı yaklaşımlara ilişkin herhangi bir bilgisinin olmadığını; 2’si kısmen bilgi sahibi olduğunu ve 2 öğretmen adayı da yaklaşımlara ilişkin bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Öğretmen adaylarının 6’sı yaklaşımlara ilişkin herhangi bir ders ya da eğitim almadığını; 3’ü lisans döneminde “Erken Çocukluk Döneminde Sanat Eğitimi” adlı seçmeli dersi aldığını ve 1 öğretmen adayı da konu hakkında bireysel olarak araştırma yaparak bilgi sahibi olduğunu ifade etmiştir.

Kullanılan Veri Toplama Aracı

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği uygulanmıştır. Görüşme öncesinde katılımcılara çocuk resimlerine yönelik bilgi durumları ve konuyla ilgili olarak bir eğitim alıp almadıkları sorulmuştur. Ardından veri toplama aracı olarak, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve yedi adet açık uçlu soru içeren görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

“Size göre çocukların resim yapma sebepleri nelerdir?”

“Size göre resim yapmanın çocuklara sağladığı katkılar nelerdir?”

“Çocuklara resim yaptırma amaçlarınız nelerdir?”

“Çocuklar resim yapmaya başlamadan önce onlara ne tür yönergeler veriyorsunuz?”

“Çocuklar resim yaparken nelere dikkat ediyorsunuz?”

“Çocuk resmini bitirdikten sonra çocuğa ne gibi dönütler veriyorsunuz?”

“Çocuk resimleri ve resimlere yaklaşımlar hakkında bir eğitim almanız gerektiğini düşünüyor musunuz?”

Veri Toplama Süreci

Araştırma soruları hazırlandıktan sonra araştırmacılar tarafından iki alan uzmanına gönderilmiş ve görüşler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmada kapsam geçerliğinin sağlanması amacıyla çalışma grubunda yer almayan bir öğretmen adayı ile pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmenin ardından soruların son düzenlemesi yapılmış ve çalışma grubu ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu oluşturulurken katılımcıların gönüllülükleri esas alınmıştır. Araştırmacılar araştırma konusundan kısaca bahsettikten sonra, gönüllü okul öncesi öğretmen adayları ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından, katılımcılardan ses kaydı için izin istenmiş ve görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşmeler ortalama 20 dakika sürmüştür.

Veri Analizi

Kaydedilen görüşmeler, araştırmacılar tarafından yazıya dökülmüş ve ardından kodlar çıkarılmış, alt tema ve temalar belirlenmiştir. Veriler bulgulara dönüştürülürken öğretmen adaylarının verdikleri yanıtların gizliliğini sağlamak adına öğretmen adaylarına ÖA-1, ÖA-2, ..., ÖA-10 kodları atanmıştır. Öğretmen adayları bazı sorularda bir soruya birden fazla yanıt vermiştir. Elde verilerin içerik analizi yapılmış, veri seti her iki araştırmacı tarafından kodlanmıştır. İç tutarlılığın sağlanması adına kodlayıcılar arası görüş birliği hesaplanmış ve .92 olarak bulunmuştur. Miles ve Huberman’a göre (1994) kodlayıcılar arası görüş birliği en az .80 olmalıdır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, görüşme sorularından elde edilen veriler doğrultusunda öğretmen adaylarının çocuk resimlerine ilişkin görüşleri, deneyimleri ve çocuk resimlerine yönelik yaklaşımlarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Okul öncesi öğretmen adaylarına göre çocukların resim yapma sebepleri Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1.*Okul Öncesi Öğretmen Adaylarına Göre Çocukların Resim Yapma Sebepleri*

Tema	Alt Tema	Kod	f
Nedensellik	Sembolik	Duygu, düşünce ve hayal dünyalarını ifade etmek	9
		Hayal gücü ve zihinlerinde oluşturdukları olayları ve nesnelere somutlaştırmak	4
		Sevdikleri oyuncakları, çizgi film karakterlerini resmetmek	2
		Toplam	15
	Gelişimsel	Günlük yaşantılarını anlatmak	2
		Yazı yazmaya ilgi duymak ve yazıya hazırlık	2
		Resim yaparken hoş vakit geçirmek	1
		Toplam	5
	Projektif	Anlatamadığı kötü ve üzücü olayları anlatma	2
		Bastırılan duyguların anlatımı	2
		Toplam	4
	Sanatsal	Renkleri kullanmayı sevmek	1
		Resim yapmaya ilişkin özel yetenek sahibi olmak	1
		Yaratma, yeni şeyler ortaya koyma ihtiyacı	1
		Toplam	3

Analiz sonrası ortaya çıkan kodlar incelendiğinde (Tablo 1), alan yazında yer alan çocuk resimlerine yönelik bakış açıları ile paralellik gösterdiği görülmüş ve alt temalar oluşturulurken bu bakış açıları kullanılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarından gelen yanıtlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının çocukların resim yapma nedenlerini en çok sembolik bakış açısından değerlendirdiği görülmektedir. Öğretmen adaylarından 9'u çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını ifade etmek; 4'ü hayal gücü ve zihinlerinde oluşturdukları olayları ve nesnelere somutlaştırmak ve öğretmen adaylarından 2'si ise çocukların sevdikleri oyuncakları, çizgi film karakterlerini resmetmek için resim yaptıklarını ifade etmiştir.

Gelişimsel bakış açısı alt temasında yer alan 5 yanıt, öğretmen adaylarının çocukların resim yapma nedenleri arasında gelişimsel nedenlerin olduğunu düşündüklerini göstermektedir. Öğretmen adaylarından 2'si çocukların günlük yaşantılarını anlatmak için; 2'si yazı yazmaya ilgi duydukları ve yazıya hazırlık için ve 1 öğretmen adayı da çocukların resim yaparken hoş vakit geçirdikleri için resim yaptıklarını ifade etmiştir. Dört öğretmen adayı çocukların resim yapma nedenlerini projektif bir bakış açısından değerlendirirken, 3 öğretmen adayı ise sanatsal nedenlerle ilişkilendirmiştir.

Öğretmen adayları, çocukların resim yapma sebeplerini birden çok bakış açısıyla ele alarak değerlendirmişlerdir. Çocukların resim yapma nedenlerini sembolik ve gelişimsel bakış açısı ile değerlendiren ÖA-2 kodlu öğretmen adayı düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendi iç dünyalarını yansıtıyorlar, olmak istedikleri şeyi, hayallerini falan çiziyorlar. Biraz da resim yaparken yazı yazmaya çalışıyorlar okuma yazmaya hazırlık çalışmalarını gibi. Kendilerini bu anlamda kanıtlamaya çalışıyorlar”.

ÖA-6 kodlu öğretmen adayı, çocukların resim yapma sebeplerini hem sanatsal hem de gelişimsel bir bakış açısı ile yanıtlayarak şunları belirtmiştir:

“Yani renkleri kullanmayı seviyor olabilirler, yeni şeyler ortaya çıkarmak olabilir, sevdikleri karakterin resmini de yapmayı seviyorlar mesela Örmcek Adam gibi”.

Çocukların resim yapma sebeplerini sembolik, gelişimsel ve projektif bakış açısı ile açıklayan ÖA-9 kodlu öğretmen adayı, düşüncelerini şu cümlelerle açıklamıştır:

“Çocuklar birçok sebepten dolayı resim yapabilirler. Resim yapmayı sevdiği ve resim yaparken kendilerini mutlu hissettikleri için resim yapabilirler. Hayal dünyalarında yer alan olayları, kişileri somutlaştırmak adına resim yapabilirler. İçlerinde bastırdıkları her türlü duyguyu bir şekilde yansıtmak isterler ve bunu resimle yansıtabilen çocuklar resim yapmayı tercih edebilir. Çocuklar resmi kendilerini anlatmak için de kullanabilirler”.

Okul öncesi öğretmen adaylarının resmin çocuklara sağladığı katkılara ilişkin görüşleri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarına Göre Resim Yapmanın Çocuklara Sağladığı Katkılar

Tema	Alt Tema	Kod	f
Olumlu Etkiler	Bilişsel Gelişim	Bilişsel alana katkı	2
		Esnek düşünebilme becerilerinin gelişimi	1
		Görsel algı becerilerinin gelişimi	1
		Renklere ilişkin kavramsal bilgiye sahip olma	1
		Toplam	5
	Dil Gelişimi	Alicı dil gelişimine katkı	1
		Dil gelişimine katkı	1
		İfade edici dil gelişimlerine katkı	1
		Toplam	3
	Sosyal Duygusal Gelişim	Duygu ve düşüncelerini yaratıcı biçimde ifade etme	6
		Hayal gücünün gelişimi	4
		Takdir etme/edilme ve eleştirme/eleştirilme becerilerinin gelişimi	2
		Estetik değerler ve sanatsal bakış açısının gelişimi	1
		Sorumluluk becerilerinin gelişimi	1
		Sosyalleşme	1
		Toplam	15
	Motor Gelişim	Küçük kas motor becerilerinin gelişimi (nesne kontrolü, kalem, kâğıt tutma)	6
		Motor becerilere katkı	4
		Toplam	10
	Öz Bakım Becerileri	Malzemeleri temiz kullanmak	1
Toplam		1	
Projektif (Psiko-pedagojik) Tanıma	Duygusal rahatlama olanağı sunma	2	
	Olumsuz yaşantıları anlatarak destek bulma	2	
	Toplam	4	

Tablo 2’de yer alan cevaplar incelendiğinde, okul öncesi öğretmen adaylarına göre resim yapmak çocuğun en çok sosyal ve duygusal gelişim alanına katkı sağlamaktadır (f=15). Verilen yanıtların 10’u resim yapmanın motor gelişime; 5’i bilişsel gelişime; 3’ü dil gelişimine ve 1’i de öz bakım becerilerine olan katkısını ifade etmektedir. Öğretmen adayları tarafından bildirilen 4 yanıt ise çocuk resimlerinin projektif yanına vurgu yaparak, çocukların resim yolu ile duygusal rahatlama olanağı bulacaklarını ve olumsuz yaşantıları anlatarak destek olacak yetişkinlere daha kolay ulaşabileceklerini ifade etmektedir.

Öğretmen adayları çoğunlukla, resim yapmanın çocukların birden çok gelişim alanının katkı sağladığını ifade etmişlerdir. ÖA-4 kodlu öğretmen adayı resim yapmanın bilişsel, sosyal duygusal, motor ve dil gelişimi alanları ve öz bakım becerilerine katkısını şu şekilde ifade etmiştir:

“Çocukların sosyal duygusal, motor, dil gelişimi, bilişsel alan ve öz bakım becerileri olarak tüm alanlarda geliştirir. Öz bakım olarak mesela kullandıkları malzemeleri temiz tutmak gibi. Sorumluluk almalarını sağlar. Bunların dışında başka arkadaşlarının çalışmalarını incelemeyi, takdir etme ve edilmeyi öğrenirler”.

ÖA-7 kodlu öğretmen adayı, resim yapmanın çocukların motor, sosyal duygusal ve bilişsel becerilerinin gelişimini desteklediğini şu sözlerle belirtmiştir:

“Çocuğun motor becerilerini geliştirir öncelikle, tabii ki duygusal anlamda rahatlamasını sağlar. Yaratıcılığını, esnek düşünebilmesini geliştirir. Motor becerilerinden küçük kas becerileri, kalem tutma, nesne kontrolü sağlama gibi becerilerini geliştirir”.

Resim yapmanın çocuklara projektif, sosyal duygusal ve motor beceriler açısından katkı sağladığını düşünen ÖA-9 kodlu öğretmen adayı şunları belirtmiştir:

“Resim yapmak çocukları ruhsal olarak besler. Duygularını rahatça kâğıda dökebilirler. Çocuk kendini bir şekilde ifade etme imkânı bulur. Başkalarına düşüncelerini, dünyasını açma fırsatı yakalayarak olumsuz durumlarda kendisine destek olacak birilerinin varlığını hisseder. Resim yapmak aslında çocuğun sosyalleşmesinde de etkili olabilir bir anlamda. Örneğin resimde yaptığı herhangi bir çizimi başkalarına anlatma ya da arkadaşının yorumlarını dinleme, eleştirilme, takdir edilme duygularını yaşayabilir. Çocukların hayal güçlerinin ve yaratıcılıklarının desteklenmesi de söz konusudur. Resim yaparken kâğıt ve kalem tutma becerileri de gelişir”.

Çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının çocuklara resim yaptırma amaçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuklara Resim Yaptırma Amaçları

Tema	Alt Tema	Kod	f
Hedefler	Gelişim Alanlarına Katkı	Kendilerini yaratıcı olarak ifade etmelerini sağlamak	4
		Duygularını ifade etme	2
		Grup çalışmalarıyla işbirliği becerilerini geliştirmek	1
		İnce motor becerilerini geliştirmek	1
		Kalem tutabilme becerilerini geliştirmek	1
		Resimlerini anlatarak dil gelişimlerini desteklemek	1
		Sorumluluk becerilerini geliştirmek	1
		Toplam	11
	Gelişimsel Tanıma ve Değerlendirme	Bir konu hakkındaki duygu, düşünce, algı ve hayallerini öğrenmek	5
		Çocuğu tanımak	2
		Etkinlik sonrası değerlendirme yapmak	3
		Toplam	10
	Projektif (Psiko-pedagojik) Tanıma	Olumsuz duyguların dışavurumu ile ruhsal rahatlama	1
		Olumsuz herhangi bir durumu erkenden önlemek	1
		Toplam	2

Öğretmen adaylarının çocuklara resim yaptırma amaçları ile ilgili verdikleri yanıtlar incelendiğinde (Tablo 3), gelen yanıtların çoğunlukla gelişim alanlarına katkı sağlama ve gelişimsel tanıma ve değerlendirme amacı ile ilgili olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarından 2’si ise projektif amaçlarla resim yaptırıldığını ifade etmiştir.

Çocukların farklı gelişim alanlarını desteklemek için resim yaptırdığını ifade eden ÖA-4 kodlu öğretmen adayının açıklaması şu şekildedir:

“Yani çocukların ince motor becerilerini, yaratıcılıklarını, hayal güçlerini geliştirmek için yaptırıyorum. Küçük grup olarak da resim yaptırıyorum bazen mesela o da işbirliği içinde takım çalışmalarıyla yardımlaşma, paylaşmayı öğrenmelerini sağlamak için oluyor. Yaptıkları resimlerden sonra onları anlatmalarını isteyerek dil gelişimlerini destekliyorum. Resimlerle özgün fikirlerini görüyorum, bir yandan da resim yaptırarak sorumluluk vermiş oluyorum, sorumluluk bilinci”.

ÖA-9 kodlu öğretmen adayı ise çocukları gelişimsel olarak tanıma ve değerlendirme, gelişim alanını destekleme ve projektif amaçlarla resim yaptırdığını şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Öncelikli amacım çocukların hayal dünyalarını gözlemlene şansı yakalamak ve bununla birlikte çocukların yapmış oldukları resimlerle çocukları tanıma fırsatı elde etmek. Çocukların resim yoluyla hayal dünyalarının genişliğinden faydalanarak yaratıcılıklarını desteklemek bir diğer amaç olabilir. Ayrıca çocukların resimleri gözlemlenerek olumsuz herhangi bir durum erkenden önlenir”.

Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuklara resim yapmaları için verdikleri yönergelerle ilişkin görüşleri Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Resim Yapma İçin Verdikleri Yönergeler

Tema	Alt Tema	Kod	f
Yönerge Çeşitleri		Konuyu ya da kavramı veririm.	8
	Yarı Yapılandırılmış	Boya türünü belirtirim.	1
		Toplam	9
	Yapılandırılmamış	Tamamen özgür bırakırım.	1
		Toplam	1

Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuklara resim yapmaları için verdikleri yönergelerle ilişkin görüşleri incelendiğinde (Tablo 4), Öğretmen adaylarından 8’i konuyu ya da kavramı verdikten sonra gerisini çocukların hayal gücüne bıraktığını; 1’i kullanacakları boya türünü söyledikten sonra çocukları özgür bıraktığını belirtmiştir. Bir öğretmen adayı ise herhangi bir konu sınırlamasında bulunmadığını ve süreci tamamen çocuklara bıraktığını ifade etmiştir.

Yapılacak resimle ilgili konu ya da kavram vererek yarı yapılandırılmış bir yönerge verdiğini ifade eden ÖA-1 kodlu öğretmen adayı deneyimini şu şekilde ifade etmiştir:

“Eğer mesela kitap okuduysam “Küçük Kalbin İçindekiler” diye bir kitap okumuştum, sizin kalbinizin içinde kimler var diye sordum, cevaplarını aldım. Konuyla ilgili sohbet ettik. Sonra kâğıda kalbinizi çizip içindekileri çizdin demiştim onları çizdikten sonra da anlattırdım. Kalbin içindekiler kimler, neden bu kişileri çizdiler? Cevaplarını da not almıştım”.

ÖA-3 kodlu öğretmen adayı ise yapılandırılmamış yönergeler verdiğini şu cümlelerle açıklamıştır:

“Özgür bırakıyorum ben genelde, belli bir konu ile sınırlı tutmuyorum, hayal dünyanızı yansıtmıyorum, ne yapmak istiyorsanız yapabilirsiniz diyorum. Hiçbir şekilde kısıtlamıyorum resim yaparken, serbest oyun zamanında da resim yapıyorlar zaten”.

Çalışma grubuna dâhil edilen öğretmen adaylarının çocuklar resim yaparken dikkat ettikleri noktalara ilişkin görüşleri Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5.

Çocuklar Resim Yaparken Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Dikkat Ettikleri Noktalar

Tema	Alt Tema	Kod	f
Önem Verilen Noktalar	Çocuğu Tanıma	İlgi alanları, sevdikleri şeyler, dünyaya ilişkin algıları, duygu, düşünce ve hayalleri hakkında bilgi sahibi olmak adına resimlere ilişkin sorular sorma	8
		Sadece karaladıklarında altında yatan nedenleri araştırma	2
		Sürekli tekrar eden çizim ve şekillerin altında yatan özel nedenleri araştırma	1
		Toplam	11
	Sanatsal Gelişim	Boş kalan yerleri ve zemini de boyamalarını istemek	2
		Estetik ve sanatsal ifade (kullanılan renkler, çizimler, şekillerin boyutları vb.)	2
		Nesneler ve varlıklar için kalıp renkler yerine tüm renkleri özgür biçimde kullanma	2
		Toplam	6
	Gelişimsel Takip	Kalemi doğru tutmalarına önem vermek	2
		Algı, taklit ve düşünme becerilerinin takibi	1
Boyama esnasında çocuğun dikkat becerisi		1	
Toplam		4	

Tablo 5’te öğretmen adaylarının çocuklar resim yaparken dikkat ettikleri noktalara ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğretmen adaylarının 11’i çocukları tanıma adına resimleri incelediğini; 6’sı resim yapma esnasında çocukların sanatsal gelişimlerine dikkat ettiğini ve 4’ü de çocuklar resimler yaparken çocukları gelişimsel olarak takip ettiğini belirtmiştir.

Çocuklar resim yaparken, çocukların gelişimlerini takip ettiğini, sanatsal gelişimlerine önem verdiği ve çocukları tanımaya çalıştığını belirten ÖA-1 kodlu öğretmen adayının açıklamaları şu şekildedir:

“Çocuklar resim yaparken kalemi doğru tutmalarına dikkat ediyorum, çünkü 5 yaş ile çalıştım. Kalemi nasıl tutuyor düzgün tutuyor mu gibi. Bir de çocukların yaşları ilerledikçe güneş sarı, bulut mavi gibi bazı şeyleri sembolleştiriyoruz ama bence bu çocukların hayal güçlerine bırakılmalı, istedikleri gibi boyamalarını istiyorum. Onun dışında bazen boş kalan yerleri de boyamalarını istiyorum tam resim şeklinde olsun diye. Bazı çocuklar bazen sadece karalıyor, neden karaladıklarını anlamak istiyorum”.

ÖA-10 kodlu öğretmen adayı ise çocuğu tanıma ve sanatsal gelişimlerine katkıda bulunma amacı ile çocuklar resim yaparken çocukları gözlemlediğini şu cümlelerle ifade etmiştir:

“Genelde çocukların çizimlerini inceliyorum mesela bazı çocuklar bu anlamda belki hayal gücü yetersiz ya da düşünemiyor, yanındaki arkadaşı güneşi nasıl çizdiyse öyle çizmeye çalışıyor. Bazısı o kadar farklı şeyler yapıyor ki diyorsunuz ki hani bunu nasıl düşünmüş olabilir. Onun dışında kendilerini çiziyorlarsa o anki ifadelerine dikkat ediyorum, hırçın mı sert mi o esnada, o bile yansıyor çizime. Bazen de zevk alıyorlar çizirken, bazen de boyayım karalayayım bitsin gibi. Ona dikkat ediyorum. Kâğıdı boş bırakmalarını söylüyorum, zeminin de renginin olması gerektiğini söylüyorum”.

Okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk resimlerine verdikleri dönütlere ilişkin bulgular Tablo 6’da yer almaktadır.

Tablo 6.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocukların Yaptıkları Resimlere Verdikleri Dönütlere

Tema	Alt Tema	Kod	f
Yaklaşımlar	Sorgulayıcı yaklaşım	Resimde ne anlatmak istedin?/ ne çizdin? gibi sorular sorma	10
		Toplam	10
	Takdir etme yaklaşımı	Resmin çok güzel olduğunu söyleme	6
		Resmin çok farklı ve yaratıcı olduğunu söyleme	3
		Toplam	9
	Düzeltilici yaklaşım	Resmin tamamlandığında daha güzel olacağını söyleme	1
		Resimdeki eksiklikleri çocuğa buldurarak tamamlamasını isteme	1
		Toplam	2
	Eğitici yaklaşım	Resimdeki şekillere ilişkin özelleştirilmiş sorular	1
		Çizim ve şekillerdeki renk tercihlerine ilişkin sorular	1
Toplam		2	

Tablo 6’da okul öncesi öğretmen adaylarının çocukların yaptıkları resimlere verdikleri dönütlere ilişkin bulgular yer almaktadır. Öğretmen adaylarının tamamı çocukların resimlerini tamamladıktan sonra resimlerini anlatmalarını istediğini (sorgulayıcı yaklaşım); 9’u resimlerin çok güzel ya da farklı olduğunu belirttiğini (takdir etme yaklaşımı); 2’si resimlerde eksiklik varsa tamamlamaları gerektiğini söylediğini (düzeltilici yaklaşım) ve 2 öğretmen adayı da çocukların yaptıkları resimlerdeki sanatsal unsurlara ilişkin sorular sorduğunu (eğitici yaklaşım) bildirmiştir.

Çocuk resimlerine yönelik sorgulayıcı yaklaşımı kullanan ÖA-5 kodlu öğretmen adayı deneyimlerini şu cümlelerle açıklamıştır:

“Mesela, ne yaptın ne kadar değişik diyorum, çocuk ne yaptığını anlatıyor. Ama artık bu soruları diğer çocukların duyamayacağı şekilde soruyorum çünkü çocuk bir cevap veriyor ya yanındaki arkadaşı da aynı cevabı veriyor. “Resmin çok değişik olmuş anlatır mısın?” diyorum mesela “annemle alışverişe gittik” diye anlatıyor, yanındaki çocuğa soruyorum “sen ne yaptın” diye o da aynı şeyi söylüyor. Bunlar dışında niye bir gözü daha küçük? gibi sorular soruyorum”.

ÖA-3 kodlu öğretmen adayı çocuk resimlerine yönelik takdir etme yaklaşımını kullandığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Genelde çok beğendiğimi söylüyorum. Çok güzel yapmışsın diyorum, ne anlatmak istedin bu resimde diyorum”.

ÖA-9 kodlu öğretmen adayı ise sorgulayıcı ve takdir edici yaklaşımını beraber düzeltilici yaklaşımı da kullandığını şu sözlerle belirtmiştir:

“Çocuk resmini benimle paylaştıktan sonra çocuğa resimde neler olduğunu soruyorum. Burada ne çizdin diyorum. Çocuk bana çizimini anlattıktan sonra da resminin farklı ve güzel olduğunu söylüyorum. Resmini arkadaşlarıyla da paylaşmak isteyip istemediğini soruyorum. Ayrıca çiziminde eksik gördüğüm noktalar varsa örneğin insan vücudunda ellerin, parmakların eksik olması gibi sence resimde eksik neler var sorusunu sorarak eksik noktayı bulmasını sağlıyorum”.

Çocuk resimlerine yönelik sorgulayıcı, takdir edici ve eğitici yaklaşımını kullandığını belirten ÖA-6 kodlu öğretmen adayı deneyimlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Öncelikle anlatmalarını istiyorum bana, neler yapmış neler çizmiş. Daha sonra güzel olduğunu söylüyorum. Bir de bizim sınıfta şey çok fazla, mesela bir kız çiziyor birisi, diğeri seninki olmamış gibi şeyler söylüyor. Böyle durumlarda herkesin resmini istediği gibi yapabileceğine yönelik cümleler kuruyorum. Resimde farklı fikirler varsa, bu fikirler üzerinde konuşuyoruz. Mesela bir çocuk sadece üçgen ve dairelerden bir ev yapmıştı. Başka hangi şekilleri kullanabiliriz bunları konuştuk”.

Tablo 7’de okul öncesi öğretmen adaylarının çocuk resimleri ve yaklaşımlarla ilgili eğitim ihtiyaçlarına ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 7.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Çocuk Resimleri ve Yaklaşımlarla İlgili Eğitim İhtiyaçlarına İlişkin Görüşleri

Tema	Alt tema	Kod	f
Beklentiler	Yeni bir dersin eklenmesi	Yaklaşımlarla ilgili ayrı bir ders eklenmelidir. Toplam	4 4
	Var olan dersin geliştirilmesi	Sanat eğitimi dersi kapsamında konu hakkında bilgi verilmelidir. Sanat eğitimi dersi zorunlu olmalıdır. Toplam	4 2 6

Tablo 7’de öğretmen adaylarının çocuk resimleri ve yaklaşımlarla ilgili eğitim alma ihtiyaçlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Öğretmen adaylarının 4’ü lisans programlarına konuyla ilgili yenibir ders eklenmesi; 6’sı ise var olan sanat eğitimi dersinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

ÖA-8 kodlu öğretmen adayı, çocuk resimlerine yönelik yaklaşımlarla ilgili yenibir ders eklenmesi gerektiğini düşündüğünü şu sözleri ile belirtmiştir:

“Bu konuda eğitim almamız gerekiyor. Gözleme başladığımız ilk sene bununla ilgili ayrı bir ders olabilir, hem gözleme gittiğimiz sınıfın öğretmenini de gözlemlemiş oluruz. Çocuk bir resim yaptığında bunun nasıl çizdiğini, altında ne yattığını, psikolojisine inebilirsem ona daha çok yardımcı olabilirim. Mesela geçen dönem sınıfta bir tane erkek çocuğu bir ara hiç resim yapmak istemiyordu, sonra öğrendim ki ailesi mükemmeliyetçi bir aileymiş, resim yaptığında babasından eleştiri alıyor, sonra bu hata yapma korkusu diğer etkinliklere de yansıyor”.

ÖA-5 kodlu öğretmen adayı, konu ile ilgili olarak lisans programında var olan sanat dersinin geliştirilmesine yönelik şu öneride bulunmuştur:

“...Seçmeli sanat dersi aldım ama sanat dersi bizim daha çok şey olarak geçti, ressamın eserlerini falan inceledik, çocuklarla hangi materyalleri kullanırız gibi bunları öğrendik. Yani bu yaklaşımlar, sanat eğitimi dersi kapsamında da verilebilir bence.”

Tartışma ve Sonuç

Yaşamın ilk yıllarında çocukların sanata ilişkin yaşayacağı deneyimler, çocuklara zengin bir öğrenme ortamı sunması açısından çok önemlidir. Erken çocukluk döneminde sanatın en sık görülen türlerinden biri olan resim yapmak, çocuğun yaratıcılığının ve hayal gücünün gelişmesine, ruhsal olarak rahatlamasına, küçük kas becerilerini geliştirerek hazırbulunuşluğunun artmasına, duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesine olanak sağlar ve gelişimin farklı yönlerine katkıda bulunur. Resim yapmak çocuklara sağladığı katkıların yanı sıra çocuğu tanıma ve çocuğun bireysel farklılıkları hakkında bilgi sahibi olma adına yetişkinlere de önemli fırsatlar sunar. Öğretmenlerin ve dolayısıyla öğretmen adaylarının çocukların gelişimlerini desteklemek adına, çocuk resimlerine ilişkin yeterlilikleri büyük önem taşımaktadır.

Araştırmada okulöncesi öğretmen adayları, çocukların en sık sembolik, daha sonra ise sırasıyla gelişimsel, projektif ve sanatsal sebeplerden resim yaptıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmen adaylarının çoğu, çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyalarını ifade etmek için (sembolik yaklaşım) resim yaptıklarını belirtmiştir. Öğretmen adaylarının okul öncesi dönem çocuklarının yaş ve gelişim özelliklerini göz önünde bulundurduklarında, bu dönemde çocukların dil gelişiminin devam ettiğini, dolayısıyla çocukların duygu, düşünce ve hayallerini resim yoluyla daha rahat ifade edecekleri sonucuna ulaştıkları düşünülmektedir. Alan yazında da resim yapmak çocukların kendilerini ifade etmede kullandıkları önemli bir araç olarak görülmektedir. Artut (2010) görsel sanat etkinliklerinin, çocukların bilişsel, duyuşsal ve bedensel olarak etkin olarak kendilerini ifade ettikleri önemli bir sanatsal araç olduğunu ifade etmiştir.

Okul öncesi öğretmen adaylarının resim yapmanın çocuğa olan katkılarına ilişkin cevapları incelendiğinde, en çok sosyal duygusal gelişim alanına ilişkin katkılardan (duygu ve düşüncelerini yaratıcı biçimde ifade etme) söz ettikleri görülmektedir. Ardından sırasıyla motor, bilişsel, dil gelişimi ve öz bakım becerisi alanları gelmektedir. Araştırma sonuçlarına benzer olarak Özkan ve Girgin (2014) tarafından yapılan araştırmada öğretmenler sanat eğitiminin çocuğun psikomotor becerilerini ve yaratıcılıklarını geliştirdiğini ifade etmiştir. Benzer olarak Hickman (2004) sanat etkinliklerinin çocukların görsel algı, bakış açısı, problem çözme, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirdiğini ifade ederek bilişsel gelişime; insani duygu ve düşüncelerinin gelişiminde de önemli olduğunu belirterek sosyal duygusal gelişime olan katkısını vurgulamıştır. Ayrıca bu araştırmada bazı öğretmen adayları, çocuğun resim yaparak duygusal olarak rahatladığı ve olumsuz yaşantılarını ifade ederek destek bulma fırsatı elde ettiğini belirterek resmin projektif yönüne değinmişlerdir. Öğretmen adaylarının çocuklara resim yaptırma amaçlarına ilişkin bulgular incelendiğinde en çok sırasıyla, çocukların kendilerini yaratıcı olarak ifade etmelerini sağlamak, çocuğu tanımak ve etkinlik sonrası değerlendirme yapmak olduğu bulunmuştur. Öğretmen adaylarından ikisi ise projektif amaçlarla resim yaptırdığını belirtmiştir. Öğretmen adaylarının hem resmin çocuğa olan katkıları, hem de resim yaptırma amaçları arasında resmin projektif yönüne dikkat çekmeleri düşündürücüdür. Resim yapmak çocuklar için ruhsal olarak rahatlatıcıdır ve bu anlamda resim yapmanın projektif bir yönü vardır (Hickman, 2004). Ancak öğretmen adayları ve öğretmenler, çocuk resimlerini projektif araçlar olarak kullanmamalı, çocukların gelişimleri, bireysel ve çevresel farklılıkları hakkında tam olarak bilgi sahibi olmadan, çocuk resimlerine ilişkin başka araştırma veya klinik çalışmaların genel bulgularına dayanarak çocuk resimlerini değerlendirmemelidir (Lark-Horowitz ve diğ. 1973). Öğretmen ve öğretmen adaylarının projektif bir çıkarımda bulunmaları için bu konuda profesyonel bir eğitim almaları gerekirken, hiçbir eğitim almadan bu yolu seçmeleri çocukları yanlış yorumlarla etiketlemeye sebep olacağı ve bunun çocuklara zarar vereceğinin unutulmaması gerekir. Öğretmen adayları, çocukların resimlerini projektif olarak değerlendirmek yerine gelişimsel olarak değerlendirmeli, gelişim alanlarındaki ilerlemeleri ve hangi alanlarda daha çok desteğe ihtiyaç duyduklarını tespit etmelidir.

Araştırma sonucunda, çalışma grubunda yer alan okul öncesi öğretmen adaylarının tamamına yakını, çocuklara resim yapmadan önce yarı yapılandırılmış yönergeler verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, çocuklara resim yapmaları için yönerge verirken konuyu, kavramı ya da kullanacakları boya türünü belirttikten sonra sürece müdahale etmediklerini ifade etmişlerdir. Ancak öğretmen adaylarının gelişimsel ve eğitsel amaçlar doğrultusunda, hem yapılandırılmış hem yarı yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış yönergeleri kullanmaları beklenmektedir. Ulutaş ve Ersoy (2004) yaptıkları çalışmada, zaman zaman sınıflarda çocukların yaşantıları, konuya ilişkin duygu, düşünce ve deneyimleri doğrultusunda belli konu ve kavramlara yönelik çalışmalar da yaptırılabilceğini ancak mümkün olduğunca çocukların özgür ve yaratıcı çalışmalarının sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Novaković (2015), okul öncesi öğretmenlerinin çocukları sanat etkinliği sırasında gözlemleyerek çocukların ilgi alanlarını ve ihtiyaçlarını keşfedebileceklerini ve yeni etkinlikler planlarken yaptıkları gözlemlerden faydalanabileceklerini belirtmiştir. Araştırmada okul öncesi öğretmen adayları, çocuklar resim yaparken, çocukları tanıma, sanatsal gelişimlerini takip etme ve gelişimsel ilerlemeleri hakkında bilgi sahibi olma amacıyla resimleri incelemeye dikkat ettiklerini belirtmiştir. Çocukların duygu, düşünce

ve hayal dünyalarını ifade etmek için resim yaptıklarını ifade eden öğretmen adaylarının çocuklar resim yaparken çocuğu tanımaya dikkat etmeleri beklenen bir durumdur. Ancak öğretmen adaylarından hiçbiri gözlemlerinden elde ettiği bilgileri, çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik yeni öğrenme durumları ya da etkinlikler oluşturmak için kullandığını ifade etmemiştir. Oysaki resimler, çocuğun ilgileri, öğrenme ve gelişim ihtiyaçları konusunda da yetişkinlere ipuçları sunabilir. Çocuklar resim yaparken çocukların sanatsal gelişimlerine dikkat ettiğini ifade eden öğretmen adaylarından ikisi, çocuklardan boş kalan yerleri ve zemini de boyamalarını istediklerini belirtmişlerdir. Okul öncesi dönemde bu şekildeki öğretmen tutumlarının, çocukların yaratıcı ifadelerini kısıtlayabileceği düşünülmektedir. Gelişimsel takip alt temasında öğretmen adaylarından dördü, çocuklar resim yaparken, çocukların algı, taklit, düşünme, dikkat ve kalem tutma becerilerine dikkat ettiklerini ifade etmiştir. Çocukları ilkokula hazırlamak, okul öncesi eğitimin amaçları arasında yer alır. Öğretmen adaylarının resim yolu ile çocukların ilkokul için gerekli olan hazır bulunuşluk düzeylerini takip etmeleri olumlu bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının çocuk resimlerine karşı en çok sorgulayıcı yaklaşım sergiledikleri bulunmuştur. Öğretmen adaylarına çocuk resimlerine ne tür dönütler verdikleri sorulduğunda öğretmen adayları çoğunlukla çocuklara resimde ne yapmak istediklerini sorduklarını belirtmişlerdir. Çocukların yaratıcı ifadeleri karşısında eğitimcilerin tutumları çok önemlidir. Eğitimcilerin gereksiz eleştiri, sorgulama ve yönlendirmelerden uzak durmaları gerekmektedir (Artut, 2010). Çocuk resimleri karşısında sorgulayıcı tutumlar sergilemek, her resimden sonra çocuklardan resimlerini anlatmalarını istemek bir müddet sonra onlar için anlamsız ve sıkıcı olabilir. Özellikle küçük çocukların resim yaparken her zaman bir amaçları olmayabilir. Küçük yaştaki çocuklar sırf yetişkinin sorusunu cevaplayabilmek için yansıtmak istediği duygu ve düşüncelerden çok farklı yanıtlar verebilir. Benzer olarak Smith de (1982), sorgulayıcı yaklaşımın çocukların kendilerini ifade etmeleri için gerekli motivasyonu sağlamadığını, yönlendirici ve rahatsız edici olabileceğini ve bu nedenle tercih edilmemesi gereken bir yaklaşım olduğunu belirtmiştir (akt. Bolattaş Gürbüz ve Deniz, 2017). Sorgulayıcı yaklaşımdan sonra öğretmen adaylarının çocuk resimlerine tepki verirken en sık kullandıkları yaklaşımın takdir etme yaklaşımı olduğu bulunmuştur. Bu yaklaşımın da belli sakıncaları bulunmaktadır. Çocuğu sürekli takdir etmek ve övgülerde bulunmak bir zaman sonra çocuk için anlamını kaybedebilir ya da çocuğun gerçeklik ve yaratıcılıktan uzaklaşmasına sebep olarak övgü aldığı yetişkini mutlu etmek için resim yapmaya yönlendirebilir (Fox ve Schirrmacher, 2014). Araştırma sonucunda iki öğretmen adayının ise düzeltici yaklaşımı kullandığı bulunmuştur. Okul öncesi dönem çocuğunun gelişim özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, çocuğun gelişimi açısından en olumsuz yaklaşımın düzeltici yaklaşım olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde çocuğun resimlerine karşı yetişkin gözünden yapılan düzeltme ve müdahaleler, çocuğun yaratıcılığını törpüleyebilir, kendine olan güvenini zedeleyebilir ve çocuklara resim yapmanın veya sanatın katı kuralları olduğunu düşündürebilir. Ayrıca Artut (2010), çocuk resimlerine düzeltici dönütlerde bulunmanın çocuğun iç dünyasına müdahale edebileceğini de belirtmiştir. Yetişkinlerin çocuk resimlerine yönelik tepkileri için en uygun yaklaşım ise eğitici yaklaşımdır (Fox ve Schirrmacher, 2014). Bu yaklaşımda, etkinlik esnasında gerçekleştirilen diyaloglar çocukların görsel algı gelişimleri, bilişsel becerileri ve sanatsal bakış açılarının gelişiminde olumlu bir etkiye sahiptir (Wachowiak ve Clements, 2006). Çalışma grubuna dâhil olan öğretmen adaylarından yalnızca ikisi eğitici yaklaşımı kullandıklarını ifade etmiştir. Bu noktadan hareketle, çocuğun gelişimi ve çocuğun tanınması açısından önemli bir yere sahip olan çocukların yaptığı resimlere karşı, okul öncesi öğretmen adaylarının istenen yaklaşımları ve tutumları sergilemedikleri ve çocuk resimlerine yönelik yaklaşımlara ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucuna benzer olarak Anning (2002) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi öğretmenleri, küçük çocukların resimlerini teşvik etmek için kullanabilecekleri stratejilere ilişkin bilgi sahibi olmadıklarını ve resimlere karşı nasıl tepki vereceklerini bilmediklerini belirtmiştir. Öğretmen adaylarının çocuk resimlerine yönelik yaklaşımlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarının, lisans programında yer alan sanat eğitimi dersinin zorunlu bir ders olmamasından ve ders içeriğinde söz konusu yaklaşımlara yer verilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada, öğretmen adaylarının yarısından fazlası erken çocukluk döneminde sanat eğitimine ilişkin herhangi bir ders ya da eğitim almadığını belirtmiştir. Çalışma grubuna dâhil edilen öğretmen

adaylarının devam ettikleri lisans programında yer alan sanat eğitimi dersi programda seçmeli ders olarak yer almaktadır. İlgili lisans dersinin seçmeli olmasından dolayı bazı öğretmen adaylarının dersi almaması, sahip oldukları bilgi ve becerilerdeki önemli farklılıklarla mesleğe başlamalarına ve istenen öğretmen niteliğinin tam olarak sağlanamamasına neden olmaktadır. Araştırma sonucuna benzer olarak, okul öncesi öğretmen adayları ile yapılan başka bir çalışmada lisans programında sanat ve estetik konularında seçmeli dersler almış olan öğretmen adaylarının bu dersleri almamış adaylara göre görsel sanat eğitimi ve estetiğe yönelik daha zengin içeriğe sahip tanımlamalarda buldukları belirtilmiştir (Bilir-Seyhan ve Ocak-Karabay, 2018).

Araştırma sonucunda dört okul öncesi öğretmen adayı lisans programlarına çocuk resimleri ile ilgili yenibir ders eklenmesini, altı öğretmen adayı var olan sanat eğitimi dersinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla, çalışma grubunda yer alan öğretmen adaylarının tümünün konuyla ilgili olarak mevcut lisans programını yeterli bulmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına benzer olarak yapılan diğer çalışmalarda da okul öncesi öğretmen adayları sanat eğitimi derslerinde kullanılan yöntem ve tekniklerin uygun olmadığını belirtmişlerdir (Dilmaç, Koçyiğit, Tuğluk ve Kaya, 2008; Şahin, Kartal ve İmamoğlu, 2013). Öğretmenlerle yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin sanat etkinliklerinin önemini bilmelerine rağmen çocukları desteklemek ve onlara rehberlik etmek konusunda kendilerini yetersiz buldukları tespit edilmiştir (Anning, 2002; Garvis, 2012; Garvis ve Pendergast, 2011; Özkan ve Girgin, 2014; Terreni, 2010). Bu noktadan hareketle, Yüksek Öğretim Kurumu tarafından 2018 yılında öğretmen yetiştirme programlarında yapılan güncelleme ile Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programlarının beşinci yarıyılına Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi dersinin, 2018-2019 öğretim yılından itibaren alan eğitimi dersi olarak eklenmesi olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Ancak dersin sadece alan eğitimi dersi olarak programda yer alması değil, dersin içeriği, niteliği ve dersi veren öğretim elemanının yeterliliği de önemli bir konudur.

Erken çocukluk döneminde resim yapmak, kimi bakış açısına göre bir oyun, kimi bakış açısına göre bir iletişim şekli, kimi bakış açısına göre ise çocukların dünyaya ilişkin algılarını sembolleştirdiği bir araçtır. Bütün bakış açılarının birleştiği nokta ise resim yapmanın çocukların yaratıcılıklarını ve hayal güçlerini özgürce yansıttıkları, kendileri tarafından gerçekleştirilen ve gelişim alanlarına çeşitli katkıları olan önemli bir etkinlik olduğudur. Alan yazın ve araştırma sonuçları, erken çocukluk döneminde bu kadar önemli bir yere sahip olan çocuk resimleri hakkında hem öğretmenlerin hem de öğretmen adaylarının yeterli bilgi, beceri ve mesleki yeterliğe sahip olmadıklarını göstermektedir. Öğretmenlerin çocuk resimlerini projektif olarak değil, eğitsel ve gelişimsel amaçlarla değerlendirmeleri, resim çalışmalarında çocuklara konu ya da kavram ağırlıklı yönergelerden ziyade daha açık uçlu yönergeler vermeleri ve çocuk resimlerine eğitici yaklaşım çerçevesinde yaklaşımları gerektiği görülmektedir. Bu tespitler doğrultusunda, okul öncesi öğretmenliği lisans programlarında yer alan sanat eğitimi dersinin içeriğinin geliştirilmesi ve ders seçmeli ise zorunlu hale dönüştürülerek ilgili boşluğun kapatılması gerektiği düşünülmektedir. Daha önce bahsedilen Yüksek Öğretim Kurumu tarafından 2018 yılında öğretmen yetiştirme programlarında yapılan güncelleme ile Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programlarının beşinci yarıyılına Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi dersinin, 2018-2019 öğretim yılından itibaren üç kredilik alan eğitimi dersi olarak eklenmesi bu anlamda olumlu bir düzenlemedir. Ancak öğretmen adaylarına sunulacak ders içeriklerinin ve dersi veren öğretim elemanlarının niteliği de bu noktada önem taşımaktadır. Derslerin teorik ve uygulama dengesi kurularak işlenmesi gerektiği, böylelikle öğretmen adaylarına mesleğe başlamadan önce deneyim kazanacakları fırsatlar elde edebilecekleri düşünülmektedir. Mesleğe başlamış okul öncesi öğretmenlerine, erken çocukluk eğitimi ve sanat alanından uzmanlar tarafından konuya ilişkin hizmet içi eğitimler ve atölyeler sunulmalıdır. Araştırma yöntemi gereği sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Bundan sonra yapılacak araştırmalarda daha geniş bir örneklem oluşturularak araştırmalara öğretmenler, veliler ve sanat eğitimcileri dâhil edilebilir. Görüşme ve gözlem gibi nitel ve nicel çalışmaların bir arada ele alındığı daha geniş boyutta karma araştırmalar gerçekleştirilebilir.

References

- Anning, A. (2002). Conversations around young children's drawing: the impact of the beliefs of significant others at home and school. *The International Journal of Art & Design Education*, 21(3), 197-208.
- Artut, K. (2004). Okul öncesi resim eğitiminde çocukların çizgisel gelişim düzeylerine ilişkin bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 223-234.
- Artut, K. (2010). *Okul öncesinde resim eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri* (Geliştirilmiş 7. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ayaydın, A. (2011). Çocuk gelişiminde bir oyun olarak sanat ve resim. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 10(37), 303-316.
- Aykaç, N. (2012). İlköğretim öğrencilerinin resimlerinde öğretmen ve öğrenme süreci algısı. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 298-315.
- Beytut, D. Ş., Bolışık, B., Solak, U. ve Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 35-44.
- Bilir-Seyhan, G. & Ocak-Karabay, S. (2018). Early childhood pre-service teachers' views about visual arts education and aesthetics. *Eurasian Journal of Educational Research*, 73, 131-148.
- Bolattaş Gürbüz, F. ve Deniz, Ü. (2017). Çocuk resimlerine yönelik yaklaşımları belirleme aracı öğretmen formu: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(50), 467-474.
- Burkitt, E., Jolley, R. & Rose, S. (2010). The attitudes and practices that shape children's drawing experience at home and at school. *International Journal of Art & Design Education*, 29(3), 257-270.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi: eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle* (Geliştirilmiş 3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Clatworthy, S., Simon, K. & Tiedeman, M. E. (1999). Child drawing: hospital-an instrument designed to measure the emotional status of hospitalized school-aged children. *Journal of Pediatric Nursing*, 14(1), 2-9.
- Conklin Thompson, S. (2005). *Children as illustrators: making meaning through art and language*. Washington, DC: National Association for the Education of Young Children.
- Dağlıoğlu, H. E. (2014). A developmental analysis of 5-7 year-old children's human figure drawings. *International Online Journal of Educational Sciences*, 6(2), 510-523.
- Dilmaç, O., Koçyiğit, S., Tuğluk, M. N. ve Kaya, H. İ. (2008). Okul öncesi öğretmen adaylarının resim öğretimi dersine ilişkin algılarının incelenmesi (Erzurum ili örneği). *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 94-107.
- Doğru, S. S. Y., Turcan, A. İ., Arslan, E. ve Doğru, S. (2006). Çocukların resimlerdeki aileyi tanılama durumlarının değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 223-235.
- Engel, B. S. (1995). *Considering children's art: why and how to value their works*. Washington, D. C.: National Association for the Education of Young Children.
- Ersoy, A. ve Türkkan, B. (2009). Perceptions about Internet in elementary school children's drawings. *Elementary Education Online*, 8(1), 57-73.
- Fox, J. E. ve Schirmacher, R. (2014). *Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi* (7. Basım). N. Aral ve G. Duman (Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Garvis, S. (2012). *Exploring current arts practice in kindergartens and preparatory classrooms*. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(4), 86-93.
- Garvis, S. & Pendergast, D. (2011). An investigation of early childhood teacher self-efficacy beliefs in the teaching of arts education. *International Journal of Education & the Arts*, 12(9), 1-15.

- Günindi, Y. (2015). Preschool children's perceptions of the value of affection as seen in their drawings. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 7(3), 371-382.
- Hickman, R. (2004). *Art education 11-18: Meaning, purpose and direction*. London: Continuum.
- Isenberg, J. P. & Jalongo, M. R. (2006). *Creative thinking and art-based learning preschool through fourth grade* (Fourth Edition). Ohio: Pearson Merrill Prentice Hall.
- İşler, A. Ş. (2004). Çocuk resmi, ilkel sanat ve 20. yüzyılın başındaki öncü sanat anlayışları arasındaki ilişki. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 53-64.
- Lark-Horovitz, B., Lewis, H. & Luca, N. (1973). *Understanding children's art for better teaching*. Ohio: Merrill.
- Looman, W. S. (2006). A developmental approach to understanding drawings and narratives from children displaced by Hurricane Katrina. *Journal of Pediatric Health Care*, 20(3), 158-166.
- MEB (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analyses: An expanded sourcebook*. CA: Sage.
- Novaković, S. (2015). Preschool teacher's role in the art activities of early and preschool age children. *Croatian Journal of Education*, 17(1), 153-163.
- Onat Kocabıyık, O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 55-66.
- Özkan, B. ve Girgin, F. (2014). Okul öncesi öğretmenlerinin görsel sanat etkinliği uygulamalarını değerlendirmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4(4), 79-85.
- Rose, S. E., Jolley, R. P. & Burkitt, E. (2006). A review of children's, teachers' and parents' influences on children's drawing experience. *The International Journal of Art & Design Education*, 25(3), 341-349.
- Sadık, F., Çakan, H. ve Artut, K. (2011). Çocuk resimlerine yansıyan çevre sorunlarının sosyo-ekonomik farklılıklara göre analizi. *İlköğretim Online*, 10(3), 1066-1080.
- Starks, H. & Trinidad, S. B. (2007). Choose your method: A comparison of phenomenology, discourse analysis, and grounded theory. *Qualitative Health Research*, 17(10) , 1372-1380.
- Şahin, Ç., Kartal O. Y. ve İmamoğlu, A. (2013). Okul öncesi öğretmen yetiştirme programı hakkında okul öncesi öğretmen adaylarının görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 101-118.
- Terreni, L. (2010). A history of visual art education in early childhood in New Zealand: Looking backwards to go forwards. *International Art in Early Childhood Research Journal*, 2(1), 1 -11.
- Ulutaş, İ. ve Ersoy, Ö. (2004). Okul öncesi dönemde sanat eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 12(1), 1-12.
- Wachowiak, F. & Clements, R. D. (2006). *Emphasis art: a qualitative art program for elementary and middle schools*. Boston: Pearson.
- Yalçın, M. ve Erginer, A. (2014). İlköğretim okulu öğrencilerinin okul müdürü algılarına ilişkin yaptıkları çizimler. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 270-285.
- Yavuzer, H. (2014). *Resimleriyle çocuk: resimleriyle çocuğu tanıma*. (18. Basım). İstanbul: Remzi.
- Yolcu, E. (2009). *Sanat eğitimi: kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yüksek Öğretim Kurumu (2018). *Okul öncesi öğretmenliği lisans programı*. [http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/Okul Oncesi Ogretmenligi Lisans Programi.pdf](http://www.yok.gov.tr/documents/10279/41805112/Okul_Oncesi_Ogretmenligi_Lisans_Programi.pdf) adresinden erişildi.
- Zupančič, T., Čagran, B. & Mulej, M. (2015). Preschool teaching staff's opinions on the importance of preschool curricular fields of activities, art genres and visual arts fields. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 5(4), 9-29.